

ОЦЕНА И УСМЕРАВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА ИНИЦИЈАТИВЕ ОТВОРЕНИ БАЛКАН

СТРАТЕШКА ОЦЕНА САДАШЊЕГ СТАЊА, ШТА СЕ ПЛАНИРА СА ИНИЦИЈАТИВОМ ОТВОРЕНИ БАЛКАН И УТВРЂИВАЊЕ АДМИНИСТРАТИВНИОТ ЈАЗА У ВЕЗИ СПОРАЗУМА О УСЛОВИМА ЗА СЛОБОДАН ПРИСТУП ТРЖИШТУ РАДА НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Коначна верзија

Центар за економске анализе-ЦЕА

Септембар 2023. година, Скопље

Пројекат:	Оцена и усмеравање потенцијала иницијативе Отворени Балкан
Спроведен од:	Центра за економске анализе - ЦЕА Скопље
Наслов:	Стратешка оцена садашњег стања, шта се планира са иницијативом Отворени Балкан и утврђивање административног јазу у вези Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану
Аутори:	Експерти земаља (по азбучном реду): Албанија: Мерита Госка Босна и Херцеговина: Аднан Черимагић Косово: Рамадан Иљази Црна Гора: Институт за предузетништво и економски развој Северна Македонија: Центар за економске анализе и Стефан Ристовски Србија: Центар за високе економске студије

Израда ове студије подржана је од Фондације отворено друштво за Албанију преко Пројекта Оцена и усмеравање потенцијала иницијативе „Отворени Балкан“ спроведен од ЦЕА.

Ставови исказани у овом документу нису увек одраз ставова Фондације отворено друштво за Албанију.

Репродукција је дозвољена у некомерцијалне сврхе под условом да се наведе извор.

Садржај

О Пројекту	4
Основа	5
Увод	7
Процењен административни јаз у вези са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан	8
Квалитативна експертска оцена административног јаза земље	8
Резимирано појашњење оцене административног јаза	9
Тренутно стање.....	9
Сценарио за Отворени Балкан	11
Оцена јаза	14
Допунски коментари.....	17
Измена законодавства и потребних ресурса.....	18
Законодавство и подзаконска регулатива у вези узајамног признавања диплома и научних степена издатих од високообразовних установа и других овлашћених институција	27
Законодавство и подзаконска регулатива у вези са Електронском идентификацијом грађана Западног Балкана	32
Законодавство и подзаконска регулатива у вези са Сарадњом пореских управа на Западном Балкану	36
Анекс. Целокупни експертски систем оцењивања	40

О Пројекту

ЦЕНТАР ЗА ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ – ЦЕА СПРОВОДИ ЈЕДНОГОДИШЊИ ПРОЈЕКАТ ФОД НАСЛОВЉЕН КАО: ОЦЕНА И УСМЕРАВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА ИНИЦИЈАТИВЕ ОТВОРЕНИ БАЛКАН.

КОНТЕКСТ

Сагледавајући ситуацију у државама Балкана у односу на смањени интерес за проширење од стране ЕУ, председник Србије Александар Вучић, премијер Северне Македоније Зоран Заев и албански премијер Еди Рама одлучили су октобра 2019. године да „преузму судбину у своје руке“ и покренули идеју успостављања „мини Шенгена“. Јула 2021. године, ова идеја је прерасла у регионалну иницијативу „Отворени Балкан“¹. Иницијатива не представља замену за чланство у ЕУ, већ пут ка убрзаном приступању и искоришћавању постојећих, али недовољно искоришћених потенцијала ових земаља, што би могло да подстакне већи економски раст и развој и, за узврат, благостање њихових грађана.

ИЗАЗОВИ У ЗАДРЖАВАЊУ МОМЕНТУМА

Развој и неговање добросуседских односа на Западном Балкану уз очекивање економског просперитета налаже уклањање граничних контрола и осталих баријера како би се олакшао проток људи, робе и услуга, као и капитала регионом. Анализе разлика по регионима (на пример, приобални насупрот копненом, НСТЈ2 и НСТЈ 3 региона, урбани насупрот руралном, главни градови насупрот другим градовима) за државе Западног Балкана могле би да понуде одговоре у вези са приоритетима убрзаног раста и интерног приближавања региона „Отворени Балкан“. **У овом тренутку не постоји добро разрађена анализа како би се проценили изазови.**

Искуство са пандемијом КОВИД-19, криза повезана са храном и енергентима, као и рат у Украјини, наглашавају важност унутрашње сарадње и координације, као и потребу за узајамним разумевањем и солидарношћу међу земљама „Отвореног Балкана“. Унутрашња координација и сарадња, размена искустава и солидарност у региону додају вредност будућој интеграцији у ЕУ, уколико се све земље „Отвореног Балкана“ усагласе.

Спољно окружење региона, посебно сада када се води рат у Украјини, још више наглашава колико је важна сарадња и координација, као и потреба за узајамним разумевањем и солидарности.

¹ Иницијативом Отворени Балкан дефинисаћемо територије шест земаља Западног Балкана-ЗББ: Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Северне Македоније, Косова и Србије.

АЛАТКЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРОЦЕНУ ПОТЕНЦИЈАЛА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ САРАДЊЕ И КООРДИНАЦИЈЕ

Док се на политичком плану показује политичка воља за Отворени Балкан на највишим инстанцама, ипак на административном нивоу, тј. „на терену“ људи још увек не могу да осете предности ове иницијативе. **Оно што у најмању руку недостаје је истраживање политика засновано на доказима у вези са застојем у сарадњи између потенцијала шест држава Отвореног Балкана.**

АКТИВНОСТИ У ОКВИРУ ПРОЈЕКТА

Група независних експерата шест земаља који ће радити на дијагностици и истраживању застоја у сарадњи и координацији између држава Отвореног Балкана, дадаће вредност већ израженој политичкој вољи како би се иницијатива Отворени Балкан развијала на структуриран и систематски начин са освртом на приоритете на путу развоја ових регионалних иницијатива.

Основа

Сагласно Условима пројекта, овај регионални истраживачки пројекат има четири главна задатка:

- ЗАДАТАК 1: Анализе земаља - скрининг фокусиран на иницијативу Отворени Балкан
- ЗАДАТАК 2: Анализе диспаритета
- ЗАДАТАК 3: Процена административних чворова и уских грла
- ЗАДАТАК 4: Макроекономске пројекције за Отворени Балкан

Суштина ЗАДАТКА 1 је повезана са тим што би такорећи свака политичка иницијатива могла да се спроведе, али крајњи циљ сваке политичке иницијативе треба да буде побољшање благостања грађана. Тако, политичке идеје и воља у односу на Отворени Балкан (ОБ) треба на неки начин вертикално да се пренесу са политичара на власти (извршна-влада и законодавна-скупштина) преко администрације и инструмената као што су: састанци, седнице, стратегије, акциони планови, програми и слично, на грађане, односно да се остваре веће повољности за грађане.

Суштина ЗАДАТКА 2 је повезана с тиме што свака земља Западног Балкана (ЗБ) има своје карактеристике, тако да у оквиру земаља постоје разлике, али и сличности. Зато анализирамо разлике и сличности Номенклатуре територијалних јединица за статистику 3 (НСТЈ 3) ниво региона ЕУ, зависно од доступности података. Идеја је да, имјући у виду Меморандуме о разумевању и Споразуме који су повезани са иницијативом ОБ и Слободом кретања у ЕУ, одређени НСТЈ региони у земљама ЗБ могу да остваре више сличности међу собом у односу на друге. Тако на пример, они НСТЈ3 региони који формирају одређени кластер показују сличности у односу на одређене демографске особине и/или одређене социо-економске особине могу да буду платформа за ефикасније спровођење Слободе кретања у ЕУ и циљева Меморандума о разумевању и Уговора повезаним са иницијативом ОБ. Ово не значи да региони са већим диспаратима не могу да постигну исте циљеве, већ само показује да политике у регионима које имају већу сличност могу да се спроводе ефикасније, јер имају сличне изазове. У регионима у којима су видљиве веће разлике вероватно ће бити потребе за више ресурса како би се постигла конвергенција и смањење неједнакости.

Суштина ЗАДАТКА 3 је да се спроведе провера података који се односе на главне иницијативе са потенцијалима администрације за администрирање иницијатива. У овом делу су идентификовани Споразуми повезани са иницијативом ОБ и за исте је спроведена провера података и припремљене су препоруке са листе потенцијалних законских измена.

Имајући у виду ресурсе пројекта идентификован је *Споразум о условима слободног приступа тржишту рада* у оквиру ОБИ (уколико овај споразум ступи на снагу, његова примена ће започети даном ступања на снагу Споразума о међусобном повезивању шема електронске имплементације грађана ЗБ). Овај споразум је означен и као најзначајнији за теренски рад бизнис заједнице у дискусијама у Скопљу и Београду.

Развијена је алатка с циљем да оцени да ли земље учеснице иницијативе ОБ имају развијене/усвојене/утврђене подзаконске акте, протоколе или други инструменте прописане Меморандумима о разумевању и Споразумима који се односе на иницијативу ОБ. Најзад, зарад провере података који се односе на спровођење идентификованог Споразума у оквиру иницијативе ОБ, експерти шест земаља оценили су административни јаз и изашли са препорукама у односу на списак потенцијалних законских измена. Тако је ЗАДАТАК 3 састављен од:

1. Радионица са бизнис заједницом у Северној Македонији и Србији да би се добила њихова перцепција о релативној важности Меморандума о разумевању и Споразума у оквиру иницијативе ОБ (земље учеснице и неучеснице);
2. Имплементирања алатке зарад процене да ли су земље учеснице у оквиру иницијативе ОБ развиле/усвојиле/утврдиле подзаконске акте, протоколе или друге инструменте прописане Меморандумом о разумевању и Споразумима који се односе на иницијативу ОБ (само земље учеснице);
3. Провере података за спровођење идентификованог *Споразума о условима слободног приступа тржишту рада* у оквиру ОБИ и припрема препорука са листе потенцијалних законских измена (земље учеснице и неучеснице).

ВАЖНА НАПОМЕНА: Експерти земаља имају неутрални став и непристрасни приступ у погледу сакупљања и анализе података у оквиру овог истраживачког задатка. Без разлике на нечији став према иницијативи ОБ, било да је критика заснована на информацијама или подршци у односу на иницијативу, њихово мишљење не треба да утиче на процес сакупљања података и њихова анализа не фаворизује, нити игнорише, нити подстиче одређени одговор или исход на супрот другима.

Земље ЗБ које су део иницијативе ОБ (Албанија, Северна Македонија и Србија) у овом документу су дефинисане као „**учеснице**“, а земље ЗБ које нису део иницијативе ОБ (Босна и Херцеговина, Косово и Црна Гора) у овом документу су дефинисане као земље „**неучеснице**“.

Увод

У овом документу је приказан резиме извештаја шест земаља откако је алатка за стратешку процену административног јаза примењена Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ² (уколико овај Споразум ступи на снагу, његова примена ће почети датумом ступања на снагу Споразума о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана ЗБ). Међутим, обзиром на његову важност и с циљем да радна снага има повољности од слободног приступа на ЗБ и слободног учешћа на тржишту рада, при спровођењу наше процене административног јаза, до одређене мере истовремено смо радили и на следећем:

- Споразум о сарадњи на ЗБ у области међусобног признавања диплома и научних степена издатих од високообразовних установа и других овлашћених институција³
- Споразум о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана ЗБ и
- Меморандум о разумевању и сарадњи пореских управа ЗБ.

Отуда је наш тим детаљније проценио административни јаз у вези Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ, али је **до одређеног степена проценио** тренутно стање:

- Споразума о сарадњи на ЗБ у области међусобног признавања диплома и научних степена издатих од високообразовних установа и других овлашћених институција
- Споразум о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана ЗБ и
- Меморандума о разумевању и сарадњи пореских управа ЗБ.

Верујемо да су ове информације важне за креаторе политика усмерене на подизање благостања грађана ЗББ.

² Видите више на: http://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren_Balkan/working_permits.pdf.

³ Имајте на уму да прелиминарни резултати упитника који је спроведен у Привредној комори показују да је 29% бизниса изабрало Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ као споразум из иницијативе Отворени Балкан који ће имати највећи утицај на њихове бизнисе. Додатних 15% каже да ће узајамно признавање професионалних квалификација, диплома и степена имати утицаја и на њихове бизнисе.

Процењен административни јаз у вези са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан

Квалитативна експертска оцена административног јаза земље

Обзиром на резултате истраживања тима експерата из земље и с обзиром на Методологију, земља је оценила квалификацију административног јаза у вези са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан, која је претстављена у следећој табели (видите Анекс овом документу за појашњење система оцењивања).

Земља	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
Оцена	<p>Земља је спремна да преузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ уз веће измене у законодавству и подзаконској регулативи, увођењу поступка и/или систематизацији нових кадрова и/или планирању и набавци нове опреме.</p> <p>У законодавству: 4</p> <p>У поступцима: 4</p> <p>За потребне људске ресурсе: 4</p> <p>За потребну опрему: 2</p> <p>Збир: 14</p>	<p>Земља није спремна да преузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ и потребне су веће законодавне активности, планирање и извршавање јавних финансија и планирање и спровођење јавних набавки.</p> <p>У законодавству: 5</p> <p>У поступцима: 5</p> <p>За потребне људске ресурсе: 4</p> <p>За потребну опрему: 5</p> <p>Збир: 19</p>	<p>Земља је спремна да преузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ уз веће измене у законодавству и подзаконској регулативи, увођењу поступка и/или систематизације нових кадрова и/или планирање и набавку нове опреме.</p> <p>У законодавству: 5</p> <p>У поступцима: 4</p> <p>За потребне људске ресурсе: 3</p> <p>За потребну опрему: 3</p> <p>Збир: 15</p>	<p>Земља није спремна да преузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ и потребне су веће законодавне активности, планирање и извршавање јавних финансија и планирање и спровођење јавних набавки</p> <p>У законодавству: 5</p> <p>У поступцима: 4</p> <p>За потребне људске ресурсе: 4</p> <p>За потребну опрему: 4</p> <p>Збир: 17</p>	<p>Земља је донекле спремна да преузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ уз измене у законодавству/ подзаконској регулативи и/или увођењу поступка и/или систематизацији нових кадрова и/или планирању и набавци нове опреме.</p> <p>У законодавству: 4</p> <p>У поступцима: 3</p> <p>За потребне људске ресурсе: 3</p> <p>За потребну опрему: 2</p> <p>Збир: 12</p>	<p>Земља је донекле спремна да преузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ уз измене у законодавству/ подзаконској регулативи и/или увођењу поступка и/или систематизацији нових кадрова и/или планирању и набавци нове опреме.</p> <p>У законодавству: 2</p> <p>У поступцима: 2</p> <p>За потребне људске ресурсе: 3</p> <p>За потребну опрему: 3</p> <p>Збир: 10</p>

Резимирано појашњење оцене административног јаза

Следи детаљно резимирано појашњење квалитативне оцене експерата. Више детаља је доступно у табели у Анексу и одговарајућим извештајима о земљи.

Тренутно стање

Албанија

У Албанији, Централне владине институције (најмање 12 укључених институција) регулише надлежности приступа тржишту рада. Влада Албаније је задужена за утврђивање годишњих квота за улазак странаца на тржишту рада (одобрено Уредбом Савета министара за тај циљ). Дозволу боравка и рада (јединствена дозвола за запошљавање/радна дозвола, samozapošljavanje, висококвалификовани радници, пребачени у предузећу, инвеститори и дигитални номади) издаје орган који је одговоран за границе и миграцију (у оквиру Министарства унутрашњих послова) и одобрена је од Националне агенције за запошљавање и вештине (Национална агенција за запошљавање и вештине - АКРА у оквиру Министарства финансија и економије). Поступак се врши преко интернета на порталу e-Albania (који је успостављен и управљан од Националне агенције за информатичко друштво Албаније). Поступак траје највише 12 недеља од датума подношења захтева и чини 8.000 албанских лека (приближно 70 евра).

Босна и Херцеговина

Надлежности приступа тржишту рада БиХ врши се на државном нивоу, два ентитета и Округ Брчко. Државни ниво је надлежан да утврди квоте за приступ странаца тржишту рада. На нивоу ентитета (Федерација и Република Српска), Округа Брчко и на нивоу кантона (десет кантона), службе за запошљавање су одговорне за издавање радних дозвола за странце у границама предвиђених квота које су утврђене на државном нивоу. Садашња правила се не разликују према држављанству, тако да нема посебних правила за грађане земаља у региону. Исто се поступа са свим страним држављанима.

Према извештају од октобра 2022. године, БиХ има одређени ниво спремности у области слободног протока радне снаге и постигла је ограничени напредак од 2021. године. У овом тренутку, послодавци аплицирају за радну дозволу код надлежног органа (не на интернету) и одобравање радне дозволе зависи од тога да ли има незапослених грађана БиХ који би могли да прихвате тај посао. Процес

издавања радних дозвола траје до 30 дана. Већи део радних дозвола се издаје од служби за запошљавање у Сарајеву и Бања Луци, где је проблем недостатак кадрова, као и недостатак развијеног система информатичке технологије који је повезан са другим институцијама.

Косово

Косово није земља учесница у иницијативи Отворени Балкан и као таква још није потписала и ратификовала Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ; још није формирала Заједнички комитет; још није усвојила пословник о раду Заједничког комитета; још није спровела анализу законских измена које су потребне за њихово усаглашавање са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ и за спровођење овог споразума. Најзад, Косово још увек нема развијен институционални систем (надлежни персонал, поступке, базу података/система, итд.) с циљем да спроведе и обезбеди усаглашеност са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану.

Црна Гора

Сагласно Закону о странцима и подзаконским актима овог Закона, сваке године Влада доноси одлуку о броју странаца који могу да се запосле у Црној Гори, као и о областима привредних делатности у којима могу да се запосле странци. Да би засновао радни однос, сваки странац мора да добије дозволу боравка и рада/радну дозволу у Црној Гори (до годину дана, која може да се продужи на две године).

Дефинисан је поступак за добијање дозволе боравка и рада/радне дозволе и потребне документације. Највећи део посла у обезбеђивању радних дозвола завршавају послодавци, који генерално сnose највећи део трошкова за ове дозволе. Након добијања ове дозволе, сагласно Закону о радним односима, такав странац има иста права и обавезе као и сваки запослен у земљи. У процесу интеграције у ЕУ, Црна Гора је у највећој мери усагласила своје законодавство са ЕУ.

Северна Македонија

Страни држављани који желе да раде у Северној Македонији треба да добију дозволу за привремени боравак за потребе запошљавања, у једној од три категорије. То су следеће три категорије: запошљавање странца, сезонско запошљавање странца или привремено премештање запослених, при чему свака категорија има посебне критеријуме. Дозволе се издају за период од годину дана, што омогућава да се странац ангажује на конкретном радном месту за које је одобрен привремени боравак. Запошљавање у Македонији може да се оствари преко формалног запошљавања, samozapoшљавања. Радна дозвола која је издата од Агенције за запошљавање издаје се странцима на основу регулисаног боравка из других разлога. Важно је да се напомене да процес издавања ових дозвола још увек није дигитализован у општем правном и политичком оквиру који регулише боравак и рад странаца. Министарство унутрашњих послова и Министарство рада и социјалне политике усвојили су одговарајуће подзаконске акте.

Србија

Согласно Закону о странцима и Закону о запошљавању странаца, кључне институције за слободан приступ тржишту рада у Србији су Министарство унутрашњих послова - Управа за странце и Национална служба за запошљавање. Поступак у овом тренутку функционише на следећи начин: Послодавац је иницијатор у име свог радника кога планира да доведе у Србију, и он најпре аплицира код Националне службе за запошљавање за тзв. посредовање у запошљавању. Национална служба за запошљавање испитује тржиште рада и уверава се да нема доступних домаћих радника у њиховој евиденцији за ту позицију. Затим послодавац аплицира са потребном документацијом код Министарства унутрашњих послова за дозволу боравка за његовог радника. Најзад, послодавац још једном аплицира са дозволом боравка и другом потребном документацијом код Националне службе за запошљавање како би добио радну дозволу. Дозвола боравка и радна дозвола важе највише годину дана, а трошкови послодавца за цео поступак износе приближно 330 евра по раднику, потребно је око 2,5 месеца да се заврши поступак и радник треба да присуствује највише три пута у Министарству унутрашњих послова.

Ипак, након ступања на снагу измена ова два закона, од 1. фебруара 2024. године, послодавац електронски подноси захтев за јединствену радну и боравишну дозволу преко веб-сајта е-Управе. Министарство унутрашњих послова постаје главно управно тело које одлучује по захтеву, а Национална служба за запошљавање спроводи само испитивање тржишта рада. Цео поступак је предвиђен да траје око 15 дана и радник не мора да буде физички присутан током поступка.

Сценарио за Отворени Балкан

Албанија

Одредбе овог Споразума имају за циљ да олакшају приступ тржиштима рада споразумних страна (да слободно улазе, бораве и раде, у оквиру и у односу на одредбе и услове који се примењују код сваке споразумне стране). У том циљу, Споразум поједностављује поступак лакшег уласка, боравка и рада на територији споразумних страна, гарантујући једнак приступ тржишту рада. Идентификациони број за Отворени Балкан (у трајању од 2 године) је предвиђен као инструмент електронске услуге за регистровање података на интернету за оне који желе да остваре право на слободан приступ. Поред тога, треба да се потпише споразум о социјалним гаранцијама међу споразумним странама за потпуно искоришћавање слободног приступа правима на тржишту рада.

Идентификациони број за Отворени Балкан треба да се изда након достављања докумената, као што су важећа лична карта или биометријски пасош са важношћу од најмање 90 дана, без постојања било какве забране за улазак или боравак, без претње по јавни ред, националну безбедност, јавно здравље или међународне односе.

Босна и Херцеговина

На институционалном нивоу, за иницијативу Отворени Балкан је потребно успостављање Заједничког комитета и редовних састанака и извештавања Заједничког комитета, чији задатак је да организује, координише и контролише активности у вези са спровођењем споразума и комитет треба да се састоји од најмање пет представника са сваке споразумне стране.

Споразум омогућава грађанима споразумних страна да имају право да се слободно крећу, бораве и раде. Поједностављује административне поступке за улазак, кретање, боравак и рад; и гарантује једнак приступ тржишту рада. Са њим се предвиђа и увођење електронске услуге регистрације личних и других података на интернету од стране лица која желе да остваре право на слободан приступ (тзв. Идентификациони број за Отворени Балкан). Предвиђа и много једноставних поступака: регистрација на интернету праћена издавањем идентификационог броја за Отворени Балкан до две године. Потребна документа: важећа лична карта или биометријски путни документ, са важењем од најмање 90 дана; потврда да нема забрану уласка и боравка; не постоји претња по јавни ред и мир, националну безбедност, јавно здравље или међународне односе.

Косово

Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану, потписан у Тирани, 2021. године између земаља учесница иницијативе Отворени Балкан, омогућава грађанима споразумних страна да се слободно крећу, бораве и раде у региону. Поједностављује административне поступке, гарантује једнак приступ тржишту рада и уводи регистрације на интернету (идентификациони број за Отворени Балкан) за личне податке. Процес укључује регистрацију на интернету и издавање личне карте, са важењем до две године, за коју је потребна конкретна документација и да не постоје претње за безбедност или јавно здравље. Косово се суочава са значајним политичким и административним изазовима у спровођењу споразума. Косовска влада је одбацила иницијативу Отворени Балкан, а ова одлука је подржана и од главних опозиционих партија и зато је мала вероватноћа да ће земља прихватити иницијативу Отворени Балкан у ближој будућности. Ипак, бизнис заједница на Косову сматра да иницијатива Отворени Балкан доноси одређене повољности. Косовска влада снажно подржава Берлински процес, а влада инсистира на спровођењу Заједничког регионалног тржишта.

Црна Гора

Имајући у виду законски оквир у Црној Гори, у контексту Споразума о иницијативи Отворени Балкан, било би неопходно да се измени Закон о странцима, којим се прописују услови боравка и рада странаца. Промена би требало да се изврши у делу изузећа земаља иницијативе Отворени Балкан, јер би у сваком случају ово решење требало да остане и за друге странце (с обзиром на то да је Закон усаглашен са ЕУ). Треба да се изврше измене и у подзаконским актима сагласно овим: Регулатива којом се одређује методологија

утврђивања годишње квоте запошљавања странаца, на основу које се доноси одлука о квоти на годишњем нивоу, као и Правилник којим се регулише добијање радних дозвола за странце. Што се тиче Закона о радним односима, не треба да се врше измене, јер према овом закону, странци се још увек третирају као и локални запослени.

Северна Македонија

„Слободан приступ тржишту рада“, како услуга, у оквиру иницијативе Отворени Балкан обавезује Северну Македонију да грађанима других споразумних страна (Србија и Албанија) омогући једнак приступ тржишту рада. Да би остварио ово право слободног приступа тржишту рада, грађанин споразумним странама мора да региструје своје личне податке и друге потребне податке преко електронске услуге на интернету која је успостављена од сваке споразумне стране. Поступак треба да буде потпуно дигитализован и бесплатан.

Србија

Споразумом се поједностављују административни поступци за улазак, кретање, боравак и рад грађана Северне Македоније и Албаније. Уједно, гарантује да грађани Албаније и Северне Македоније имају једнак приступ тржишту рада у Србији. Споразум предвиђа успостављање електронске услуге на интернету за регистрацију личних и других података за слободан приступ тржишту рада (сагласно домаћем законодавству и Споразуму о међусобном повезивању шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана).

Поступак за слободан приступ тржишту рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан треба да функционише на следећи начин: да би добили свој идентификациони број за Отворени Балкан, грађани Албаније и Северне Македоније треба да региструју своје личне и остале податке на интернет страницама својих влада (портали е-управа). Ово треба да се уради пре или након уласка у земљу (али не касније од 90 дана). Затим, они добијају свој идентификациони број за Отворени Балкан којим могу да аплицирају за бесплатни приступ српском тржишту рада на српском веб-сајту Е-управа.

Министарство унутрашњих послова испитује да ли су испуњени потребни услови и Национална служба за запошљавање Србије издаје Одобрење о слободном приступу тржишту рада које траје до две године.

Ово је веома повољно за албанске и македонске раднике у Србији, јер је цео поступак потпуно бесплатан, што значи да нема административних трошкова.

Албанија

Албанија и друге споразумне потписнице *Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на ЗБ* мора да омогуће успостављање Заједничког комитета као органа који гарантује уговорене активности. Зато, Влада Албаније треба да изабере најмање 5 представника укључених институција за слободан приступ тржишту рада. Заједнички комитет мора да одобри свој Пословник о раду и да прати напредак и извештава о напретку у спровођењу одредби Споразума.

Закон 79/2021 „О странцима“ којим се регулише улазак, боравак и приступ тржишту рада странцима у Албанији треба да се измени (укључујући и подзаконске акте) како би се ускладио са одредбама Споразума. Конкретно, идентификациони број за Отворени Балкан треба да се дода као посебна подкатегија „јединственој дозволи“ која се тренутно користи. Истовремено, генерисање идентификационих бројева за Отворени Балкан биће укључено у електронске услуге које рGoА обезбеђује на порталу е-Albania, користећи искуство са е-услуга. Лична карта за Отворени Балкан може да буде дигитална, а физичку личну карту за Отворени Балкан може да изда орган који издаје биометријске личне карте и пасоше за албанске грађане (успостављену инфраструктуру и допунске трошкове за штампање карте). За ове измене потребно је потписивање додатних протокола и споразума за спровођење одредаба Споразума. Конкретно, треба да се уговаре и потпишу споразуми између споразумних страна за здравствено осигурање, социјално осигурање (и валидност радног искуства у земљи домаћину за обрачун старосне границе за пензију) и опорезивање прихода оствареног у земљи домаћину. Зато, можда ће требати да се запосле неки нови кадрови за прослеђивање захтева грађана споразумних страна, али нема потребе за значајним инфраструктурним променама (са технолошке тачке гледишта).

Босна и Херцеговина

Уколико се БиХ прикључи иницијативи Отворени Балкан и овом споразуму, онда ће бити потребно да одлучи којих пет представника ће седети у Заједничком комитету (због децентрализоване природе БиХ, може бити изазов доношење одлуке). Уједно, БиХ ће требати да уведе законске измене (а затим да промени подзаконске акте) што ће омогућити поједностављивање административних поступака за улазак, кретање, боравак и рад; а да гарантује једнак приступ тржишту рада за грађане споразумних страна (различити нивои власти у БиХ, сагласно њиховим надлежностима). БиХ ће требати да уведе електронску услугу за регистрацију на интернету (законодавно, али и потребне ресурсе). Када је реч о поступцима споразумних страна који подразумевају да њихови грађани раде у БиХ, поред тражених законских измена, БиХ ће такође морати да изгради платформу за регистрацију на интернету и да повеже институције да би могла да провери да ли су испуњени временски услови (на пример, забрана за улазак). Даље, биће потребни људски ресурси за вођење и одржавање платформе, као и информатичка технологија и други ресурси. Требаће и да се назначе пет представника у Заједнички комитет.

Косово

Косову недостаје електронски систем за регистрацију радника из других земаља Западног Балкана, иако има централизовану националну дигиталну платформу за услуге (E-Kosova), која може да се користи за ову намену. Косову недостаје и веб-сајт где би компаније објављивале слободна радна места која су доступна на тржишту рада на Косову, а људи из других земаља ЗБ ће аплицирати за достапна радна места.

Црна Гора

У односу на ангажовање додатних ресурса, свакако да би било неопходно да се ангажују додатни запослени који би радили са странцима, с обзиром на то да ће требати да се одобри идентификациони број иницијативе Отворени Балкан. Разуме се, под претпоставком да је за овај број изграђена платформа информатичком технологијом. За персонал који је ангажован на новим радним местима, биће потребна додатна обука, а вероватно и опрема за њихово радно место, као што су компјутери, интернет, столови, столице и слично.

Осим тога, поред ове платформе информатичке технологије која се односи на понуду на тржишту рада, Црна Гора је у процесу успостављања везе са Мрежом агенција за запошљавање у ЕУ, отуда је произашла идеја да у контексту иницијативе Отворени Балкан, таква платформа буде неопходна и за земље иницијативе Отворени Балкан.

Северна Македонија

Није успостављен заједнички комитет и предвиђени пословник усвојен. Координација процеса израде протокола се одвијала укључивањем различитих институција, предвођених Владом и координаторима иницијативе Отворени Балкан уместо заједничке комисије. Овај приступ је довео до споријег спровођења у поређењу са приступом заснованим на комитету. Иако је припремљен и договорен допунски протокол на техничком нивоу, он није званично усвојен. Иако је радна група израдила протоколе, ови протоколи нису усвојени.

Протокол у вези са споразумом о слободном приступу тржишту рада и споразумом о идентификацији у оквиру иницијативе Отворени Балкан, на основу нацрта-текстова, описује процес аплицирања и одобравања и техничке аспекте федерације електронских шема. Ови протоколи треба да се размотре због сукоба са домаћим законодавством, укључујући и новоформирана тела. Да би се обезбедила транспарентност и да би се решили потенцијални конфликти, оба протокола треба да буду јавно представљена за одговарајуће повратне информације од експерата и практичара пре усвајања и спровођења.

Услуга у вези са приступом тржиштима рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан значајно се разликује од стандардних процедура и биће потпуно дигитализована. Услуга још увек није у функцији, делимично због тога што информатички систем Министарства унутрашњих послова није интегрисан са другим министарствима и агенцијама. Треба да се спроведе темељно тестирање и верификација како би се обезбедило неометано функционисање без системских проблема пре него што услуга буде јавно доступна. Споразумима и нацртима-протокола у оквиру иницијативе Отворени Балкан не прецизира се како ће стране из Северне Македоније проверити лично изнете информације подносиоца захтева, у вези са провером криминалне прошлости, као и провером образовања, професионалним квалификацијама и другим личним аспектима за које међународни споразуми потписани у оквиру Берлинског процеса могу да буду кључни.

Министарство унутрашњих послова имаће највећи обим рада око издавања „пристапа тржишту рада“ и можда ће имати потребу за новим компјутерима са интернет везом и привилегијама за управљање системом за регионалне оперативне јединице, у зависности од интереса за ову услугу.

Србија

У односу на правни оквир, овај споразум се сматра као *lex specialis* што значи да се примењује искључиво за питања која су наведена у тексту, док се национално законодавство примењује за све остало. Народна скупштина Републике Србије га је ратификовала, дајући му снагу закона. Зато, нема потребе за изменама других закона и подзаконских аката у Србији. Преостаје само да Србија и Албанија закључе споразум о социјалном осигурању.

Када је реч о процедуралном делу спровођења Споразума у Србији, будући да су кључне владине институције спремне за то дуже од годину дана, главно ограничење је недостатак политичке воље „горенаведених“ за финализирање целог процеса.

Када је реч о људским ресурсима, иако се чини да Националној служби за запошљавање не недостаје радна снага, наша процена је да Министарству унутрашњих послова треба значајно повећање броја запослених да би ефективно пратило процедуре утврђене Споразумом. Поред тога, будући да Заједнички комитет још увек није формиран, треба да буде одређено најмање пет представника кључних институција, које су задужене за слободан приступ тржишту рада (Министарство унутрашњих послова, Национална служба за запошљавање, Канцеларија за информационе технологије и е-Управу и Министарство рада).

Када је реч о опреми, Национална служба за запошљавање нема значајнијих, будући да Министарство унутрашњих послова врши највећи део посла. Што се тиче Министарства унутрашњих послова, они ће требати да надграде своју опрему, на пример да развију софтвер за брзу и лаку комуникацију и размену података са другим кључним институцијама (Национална служба за запошљавање, Канцеларија за информатичку технологију и е-управа).

Допунски коментари

Албанија

Нису доступне информације.

Босна и Херцеговина

За високо децентрализовани систем у БиХ, који укључује различите нивое управљања, биће потребан договор о томе како ће тачно БиХ координисати и управљати спровођење овог споразума. На пример, да ли би платформа за БиХ на интернету била управљана из једног места или из оба ентитета и из Округа Брчко?

Косово

У овом тренутку, будући да Споразум није ратификован, изазови на Косову укључују и неусаглашавање релевантног законодавства у вези са спровођењем Споразума са правом ЕУ. Косово има сложене административне поступке за улазак, боравак и рад грађана других земаља Западног Балкана, као и баријере за једнак приступ грађана других земаља Западног Балкана тржишту рада.

Црна Гора

Може бити веома захтевно да се национално законодавство усклади са Споразумом, али и обрнуто, барем када је реч о Црној Гори, због процеса ЕУ интеграција.

Северна Македонија

Нису доступних информација.

Србија

Један општи коментар у вези са процесом истраживања у овом извештају: неке владине институције у Србији, као што су Министарство унутрашњих послова, Министарство рада и Канцеларија за информатичку технологију и е-управа, биле су доста нејасне када је реч о обезбеђивању информација у вези са спровођењем споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан.

Измена законодавства и потребних ресурса

Албанија

ТАБЕЛА 2: ПОТРЕБНЕ ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребна измена (о чему се ради)	Појашњење
Закон о странцима, којим се регулише улазак, боравак и рад странаца у Републици Албанији	Да се измени закон о странцима како би се укључила конкретна категорија дозволе која је посвећена идентификационом броју Отвореног Балкана (и права која произилазе из њега) и да се уведу протоколи за размену података са споразумним странама.	Албанија се пребацила на услуге на интернету 2023. године, што значи да је пола посла завршено. Да би се обезбедило спровођење Споразума, у списак дозвола које су издате у Албанији, додавање идентификационог броја за Отворени Балкан ће олакшати обим рада грађана ЗБ који живе и раде у Албанији.
Да се измене закони и подзаконски акти којима се регулишу радни односи у Републици Албанији, укључујући здравствено осигурање, социјалне гаранције, опорезивање прихода (и било који други повезани акт).	Да се регулишу питања у вези са плаћањем, признавањем и валидношћу здравственог осигурања, социјалних гаранција (и рачунајући године искуства за потребе старости за пензију) и опорезивање прихода грађана ЗБ са идентификационим бројем за Отворени Балкан, који раде и живе у Албанији.	Грађани који живе и раде у Албанији мора да имају приступ здравственим и социјалним услугама и да подлежу опорезивању. Поред тога, радно искуство код било које споразумне стране мора бити валидно за потребе обрачуна старости за пензију.

ТАБЕЛА 3: ПОТРЕБНИ ПОСТУПЦИ, ПЕРСОНАЛ, ОПРЕМА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребни поступци* Потребан персонал** Потребна опрема*** (наведите у пољу наниже за свако законодавство/подзаконску регулативу)	Појашњење (Наведите одговарајуће појашњење у пољу наниже.)
Закон о странцима, којим се регулише улазак, боравак и рад странаца у Републици Албанији	*Да се уведе идентификациони број за Отворени Балкан и поступак за његово добијање у e-Albania и да се укључе канцеларије Aleat у производњу физичких карата (где албански грађани добијају биометријске личне карте и пасоше). **Да се ангажује потребан персонал за подршку праћења захтева (апликација). ***Није потребна посебна опрема.	Албанија обезбеђује услуге на интернету, чиме се избегава физичко присуство у тренутку апликације. Откако се изда идентификациони број за Отворени Балкан, канцеларије ALEAT обезбеђују физичку карту (инфраструктура је успостављена за албанске личне карте и пасоше). Будући да је Албанија успоставила инфраструктуру, за додавање нове услуге нису потребне нове инвестиције и ангажовање много запослених.
Регулаторни оквир за тржиште рада, укључујући здравствено осигурање, социјалне гаранције и опорезивање.	*Да се ревидирају постојећи поступци за плаћање здравственог осигурања за носиоце идентификационог броја за Отворени Балкан; *Да се ревидирају постојећи поступци за плаћање	Носиоцима идентификационог броја за Отворени Балкан треба да се омогући приступ здравственим, социјалним и пореским услугама без било каквих других захтева (апликацији) или процедура које

	социјалног осигурања за носиоце идентификационог броја за Отворени Балкан; *Да се ревидирају постојећи поступци за опорезивање прихода остварених од носилаца идентификационог броја за Отворени Балкан, странца; **Није потребан никакав додатни персонал за здравствено осигурање, социјалне гаранције и опорезивање. ***Није потребна нова инвестиција у технологији: здравственом осигурању, социјалним гаранцијама и опорезивању. Промене се догађају у оквиру успостављене технологије и инфраструктуре.	треба да се прате или заврше.
--	---	-------------------------------

Босна и Херцеговина

ТАБЕЛА 2: ПОТРЕБНЕ ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребна измена (о чему се ради)	Појашњење
Закон о кретању и боравку странаца и азилу БиХ (и његови подзаконски акти)	Да се уведу измене које ће омогућити постојање/препознавање идентификационог броја за Отворени Балкан, као и успостављање платформе на интернету за регистрацију држављана споразумних страна.	У овом тренутку послодавци аплицирају за радне дозволе свим странцима, без којих странци не могу да раде.
Закони о запошљавању странаца (оба ентитета и Округ Брчко) (и њихови подзаконски акти)	Да се уведу измене које би омогућиле изузетке за грађане споразумних страна које поседују идентификациони број за Отворени Балкан.	У овом тренутку послодавци аплицирају за радне дозволе свим странцима, без којих странци не могу да раде.
Закони о социјалном, здравственом и пензионном осигурању за оба ентитета (и Округ Брчко)	Да се уведу измене које би омогућиле изузетке за грађане споразумних страна које поседују идентификациони број за Отворени Балкан.	У овом тренутку само странци са радним дозволама имају приступ социјалном, здравственом и пензионном осигурању.

ТАБЕЛА 3: ПОТРЕБНИ ПОСТУПЦИ, ПЕРСОНАЛ, ОПРЕМА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребни поступци * Потребан персонал** Потребна опрема*** (наведите у пољу наниже за свако законодавство/подзаконску регулативу)	Појашњење (наведите одговарајуће појашњење у пољу наниже)
Закон о кретању и боравку странаца и азилу БиХ (и његови подзаконски акти)	*Увођење идентификационог броја за Отворени Балкан **Није потребан никакав допунски персонал ***Увођење докумената који би послужили као потврда за идентификациони број за Отворени Балкан	У овом тренутку, систем БиХ не признаје никакве изузетке за било које специфичне групе странаца. Биће потребне законске измене да би се увео идентификациони број за Отворени Балкан.

Закони о запошљавању странаца (оба ентитета и Округ Брчко) (и њихови подзаконски акти)	*Увођење платформе за регистрацију на интернету **Потребан је допунски персонал за вођење и одржавање платформе на интернету ***Решење информатичке технологије за платформу на интернету, као и измене које омогућавају број за Отворени Балкан.	У случају да се платформа на интернету води на нивоу ентитета и Округа Брчко, биће потребне законске измене, као и кадровска решења и решења за информатичку технологију за развој и одржавање платформе на интернету и број за Отворени Балкан.
Закони о социјалном, здравственом и пензионом осигурању за оба ентитета (и Округ Брчко)	*Увођење признавања идентификационог броја за Отворени Балкан **Није потребан допунски персонал ***Минималне промене информатичке технологије како би се омогућило грађанима да помоћу идентификационог броја за Отворени Балкан остваре права.	У овом тренутку само странци са радним дозволама имају приступ социјалном, здравственом и пензионом осигурању. Требаће да се изврше промене да би могли и они са бројем за Отворени Балкан да уживају у истом.

Косово

ТАБЕЛА 2: ПОТРЕБНЕ ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребна измена (о чему се ради)	Појашњење
Закон бр.04/L-219 за странце	<p>Да се регулишу сви аспекти у вези са уласком, бораком и радом грађана других земаља ЗБ у једном поглављу Закона о странцима.</p> <p>Да се продужи период важења дозвола привременог борака за странце других земаља ЗБ који аплицирају за запошљавање у земљи и то на две године, уз могућност додатног продужавања.</p> <p>Да се дода прелазна одредба у предвиђању усвајања посебних подзаконских аката (регулатива или административна наредба) којом се регулише улазак, боравак и рад грађана других земаља ЗБ.</p>	<p>Опште узето, чини се да предложене измене усаглашавају косовско законодавство са директивама и прописима ЕУ, показујући залагање за испуњавање међународних стандарда. Јасност у дефинисању различитих категорија странаца и успостављање услова и захтева за дозволе за улазак и боравак су позитивни аспекти ових измена. С тим у вези, изузеци за окупљање породице и продужавање дозвола за дипломиране студенте и научне истраживаче показују да се имају у виду конкретне групе и да се подржава њихова интеграција у друштву.</p> <p>Садашњим законом се регулише улазак, боравак и рад свих странаца на исти начин и у различитим одредбама. Закон садржи одређене изузетке за раднике земаља чланица ЕУ (као обавеза која произилази из Споразума о стабилизацији и асоцијацији (ССА), али не садржи посебне одредбе којима се регулише улазак, боравак и рад странаца других земаља ЗБ зарад запошљавања на тржишту рада у земљи.</p> <p>Према садашњем закону, период важења дозволе за привремени боравак уобичајено је годину дана, за све странце који аплицирају за такву дозволу зарад запошљавања на тржишту рада у земљи.</p>

		Садашњи закон не предвиђа могућност за регулисање процедуралних аспеката на усаглашен и ефикаснији начин преко посебног законодавства за спровођење.
Нови подзаконски акт	Да се предложи и усвоји подзаконски акт (пропис или административна наредба) којим се регулише улазак, боравак и рад грађана других земаља ЗБ.	С обзиром на то да одредбе Закона о странцима који регулишу процедуралне аспекте су превише општи, дуги, различити и често нејасни, постоји потреба да се донесе регулатива или административна наредба чиме ће се регулисати улазак, боравак и рад грађана других земаља Западног Балкана.

ТАБЕЛА 3: ПОТРЕБНИ ПОСТУПЦИ, ПЕРСОНАЛ, ОПРЕМА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребни поступци* Потребан персонал** Потребна опрема*** (наведите у пољу наниже одговарајуће за свако законодавство/подзаконску регулативу)	Појашњење (наведите одговарајуће појашњење у пољу наниже)
Закон бр.04/L-219 о странцима	Закон може да има користи од ефикаснијих поступака за додељивање дозвола и запошљавање страних држављана Републике Косово	Ово може да се постигне прецизирањем јасних и ефикасних поступака за аплицирање, издавање, обнављање и отказивање радних дозвола. Ово би помогло да се олакша процес и за стране држављане и за надлежне органе који су укључени у издавање радних дозвола.
	Да се обезбеди одговарајућа обука персонала и грађење капацитета како би се обезбедила примена закона	Било би корисно да се осигура да релевантни органи и персонал који су одговорни за издавање радних дозвола имају одговарајућу обуку и грађење капацитета. Ово ће омогућити да се ефективно разумеју и имплементирају одредбе законота, обезбеђујући конзистентност и ефикасност у процесима одлучивања.
	Уједно, постоји потреба за побољшањем инфраструктуре за информатичку и комуникациону технологију, као што је обезбеђивање сигурне интернет везе, хардвера (компјутера, сервера) и софтверске апликације која је по мери са специфичним захтевима процеса за приступ тржиштима рада.	Успостављање механизма размене података, укључујући и развој протокола и система за олакшавање неометано прослеђивање информација.

Црна Гора

ТАБЕЛА 2: ПОТРЕБНЕ ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребна измена (о чему се ради)	Појашњење
Закон о странцима	Биће потребно да се усвоје одређени посебни акти или да се измени закон којим се земље ЗБ стављају у посебан режим и изузеће од осталих земаља, када је реч о регулативи о запошљавању.	Закон о странцима регулише статус странаца и појашњава шта треба да раде уколико желе да раде у Црној Гори. Заправо, они треба да траже дозволу боравка и рада. Овај поступак је исти за све странце. У случају споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан, било би неопходно да се направе одређени изузеци за одређене земље сагласно законодавном оквиру.
Регулатива критеријума и поступака за утврђивање годишњег броја дозвола за привремени боравак и рад странаца	Овај подзаконски акт биће нужно измењен на исти начин као и основни Закон о странцима. Треба да се искључи годишња квота за земље из иницијативе Отворени Балкан	Регулатива даје критеријуме за дефинисање броја страних радника, као и области где би они могли да се запосле. Значи, у случају Споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан, критеријуми за земље из иницијативе Отворени Балкан треба да се разликују од других.
Одлука о одређивању годишњег броја дозвола за привремени боравак и рад странаца	Треба да буде сагласна Закону о странцима и Регулативи за критеријуме и поступак за утврђивање годишњег броја дозвола за привремени боравак и рад странаца	Треба да се направе изузеци у Закону и Уредби. У том случају, нема потребе за Одлуком за земљ из иницијативе Отворени Балкан.
Правилник о обрасцима, ближим условима и начину издавања дозволе за привремени боравак и дозволе за привремени боравак и рад	Треба да буде сагласна Закону о странцима и Регулативи за критеријуме и поступак за утврђивање годишњег броја дозвола за привремени боравак и рад странаца	Треба да се направи изузетак у Закону и Уредби. У том случају, Правилник неће бити применљив за земље из иницијативе Отворени Балкан.
Закон о радним односима	Странац са дозволом боравка и рада има исто право и обавезу као и домаћи радник. Ова норма треба да се промени са изузећем земаља из иницијативе Отворени Балкан.	Треба да се направи изузетак за земље из иницијативе Отворени Балкан.

ТАБЕЛА 3: ПОТРЕБНИ ПОСТУПЦИ, ПЕРСОНАЛ, ОПРЕМА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребни поступци* Потребан персонал** Потребна опрема*** (наведите у пољу наниже одговарајуће за свако законодавство/подзаконску регулативу)	Појашњење (наведите одговарајуће појашњење у пољу наниже)
Закон о странцима	Свакако треба да се успоставе нови поступци, преко одређених Правилника и оперативних поступака, са претходним изменама закона у оквиру (закона и подзаконских аката). Уколико се претпостави да се успоставља систем за информатичку технологију за	Откако се измени законодавство, на начин што ће земље Западног Балкана бити изузете при измени Закона о странцима и подзаконским актима овог закона и хипотетичког успостављања платформе са информатичком технологијом за „Идентификациони број Отвореног Балкана“.

	„Идентификациони број на Отвореном Балкану“ (предуслов), онда у делу закона и подзаконских аката који произилазе из овог закона, биће потребно да се ангажују нови запослени за рад на овим идентификационим задацима, за сваку од општина сагласно 1 најмање. За то је вероватно потребна нова компјутерска опрема за сваког од нових запослених, али и опрема за радно место (сто, столица...)	вероватно би требало да се обезбеди допунски кадар за одобравање апликација и додељивање бројева. Уједно, у свакој општини би вероватно на овим радним местима требало да ради барем још један допунски запослени, коме треба да се обезбеде потребни услови за рад (компјутер, интернет, столица, итд.)
Закон о радним односима	Вероватно неће бити потребно додатно ангажовање.	С обзиром на то да страни радници овим законом већ добијају иста права и обавезе као и домаћи радници, не треба да се очекује да ће требати додатно ангажовање административних капацитета.

Северна Македонија

ТАБЕЛА 2: ПОТРЕБНЕ ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребна измена (о чему се ради)	Појашњење
<p>Протокол Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану</p> <p>Протокол Споразума о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана Западног Балкана</p>	<p>Нацрт-протокола о спровођењу Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану и нацрт-протокола према Споразуму за међусобно повезивање шема електронске идентификације грађана на Западном Балкану треба да буду јавно преиспитани, да се ревидирају тамо где треба и да се касније усвоје.</p>	<p>Нацртот-протокола Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану, као што може да се види у нацрту-текста, додатно се утврђује поступак одобравања захтева. Нацртот-протокола Споразума о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана Западног Балкана за техничке спецификације инфраструктуру за спровођење споразума.</p> <p>Протоколи оба споразума треба да се усагласе са домаћим законодавством у односу на поступак примене, преглед и одобравање ширег збира закона како би се накнадно прецизирала права и обавезе грађана земаља пошиљаоца (Албанија и Србија), као и државних институција Северне Македоније, укључујући права и обавезе новооснованих тела, посебно Заједничког комитета и Заједничких радних група за спровођење споразума, имајући у виду правни поредак Северне Македоније.</p> <p>У овом погледу, оба протокола треба да буду представљена широј јавности пре него што буду усвојени. Ово ће омогућити инпуте експертске јавности и практичара на терену, тако да су сви конфликти и празнине са постојећим законодавством и могућим питањима могли да се</p>

		реше пре него што Протокол буде усвојен и спроведен.
Пословник о раду Заједничког комитета	Заједнички комитет који је предвиђен Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану, а касније да има свој пословник.	Треба да се формира заједнички комитет задужен за организовање, координисање и контролисање активности у вези са спровођењем овог Споразума са најмање пет представника сваке споразумне стране и уколико постоји потреба, да се усвоји његов пословник.
Подзаконски акт о поступку за спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану и Споразума о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана Западног Балкана	Треба да се донесе подзаконски акт о поступку за спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану и Споразума о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана Западног Балкана.	С обзиром на то да је поступак у односу на аплицирање, разматрање и одобравање приступа тржиштима рада измењен споразумима у оквиру иницијативе Отворени Балкан у односу на постојеће редовне поступке, треба да се изradi и донесе подзаконски акт којим ће се утврдити поступак, права и обавезе институција Северне Македоније у односу на спровођење ових споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан. Овакав подзаконски акт омогућава појашњавање институција које су одговорне за спровођење споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан кроз процес и повезаће се одговорност институција.
Правилник о странцима за држављане земаља из иницијативе Отворени Балкан	Потребно је да се припреми правилник о странцима који долазе из земаља пошиљаоца (у случају са Северном Македонијом, то су грађани Албаније и Србије).	Треба да се припреми правилник којим ће се утврдити интеракција између споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан и постојећег националног законодавства за улазак, боравак и рад у земљама примаоцима (у овом случају, Северна Македонија). Овај правилник треба да да смернице за поступке у подношењу захтева и жалби, за права и обавезе које имају заинтересовани грађани и права и обавезе релевантних домаћих и страних институција. За овај правилник треба да се има у виду језик који је разумљив.
Међународни споразуми о узајамном признавању квалификација средњег и високог образовања и професионалне квалификације	Спровођење релевантних споразума из ове области, посебно признавање високообразовних квалификација, признавање професионалних квалификација за докторе медицине, стоматологе и архитекте, потписани у оквиру Берлинског процеса	У случају када протоколима споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан се не утврђује како ће се потврдити професионална квалификација грађана других земаља, што је случај како се види у нацртима протокола, имплементирани споразуми у оквиру Берлинског процеса могу да буду од кључног значаја за олакшавање потврде професионалне квалификације подносиоца захтева. Додатно треба да се регулише верификација подносиоца захтева, носιοца дипломе средњег образовања.

ТАБЕЛА 3: ПОТРЕБНИ ПОСТУПЦИ, ПЕРСОНАЛ, ОПРЕМА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребни поступци* Потребан персонал** Потребна опрема***	Појашњење (наведите одговарајуће појашњење у пољу наниже)
Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану	<p>*Активирање услуге „Приступ тржишту рада“</p> <p>*Верификација криминалне прошлости и професионалне квалификације подносиоца захтева</p> <p>**Чланови Заједничког комитета</p> <p>**Чланови Заједничке радне групе за израду протокола за спровођење Споразума о тржишту рада</p> <p>**Допунски кадар и обука за државну администрацију</p>	<p>*Услуга „приступ тржишту рада“ није доступна за кориснике. Ова услуга прво треба да се тестира, а када се потврди да правилно функционише, треба да буде јавно доступна.</p> <p>*Сагласно нацрту текста протокола Споразума, подносиоци захтева лично ће изнети личне и друге податке као део захтева, укључујући информације о њиховој (не)криминалној прошлости. Потребно је да се прецизира како би институције проверавале ове информације.</p> <p>**Треба да се назначе чланови Заједничког комитета, сагласно Споразуму и члановима Заједничке радне групе, сагласно нацрту-текста протокола. Може бити потребан допунски обучен персонал за спровођење споразума уколико је број апликација већи.</p>
Споразум о међусобном повезивању шема електронске идентификације грађана Западног Балкана	<p>**Успостављање заједничке радне групе</p> <p>**чланови Заједничке радне групе за израду протокола за спровођење Споразума о електронској идентификацији</p> <p>**Допунски кадар и обука у државној администрацији</p> <p>*** Федерација електронских шема</p> <p>***Нова опрема за информатичку технологију</p>	<p>**Треба да се назначе чланови Заједничког комитета, сагласно Споразуму и члановима Заједничке радне групе, сагласно нацрту-текста протокола. Може бити потребан допунски обучен персонал за спровођење споразума уколико има велики број захтева.</p> <p>*** Треба да се интегрише информатички систем Министарства унутрашњих послова и Министарства информатичког друштва и медија.</p> <p>*** Будући да ће Министарство унутрашњих послова преузети највећи обим рада да обезбеди „приступ тржишту рада“, министарству ће можда бити потребни нови компјутери са интернет везом и привилегијама за управљање системом за регионалне оперативне јединице.</p>

Србија

ТАБЕЛА 2: ПОТРЕБНЕ ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребна измена (о чему се ради)	Појашњење
Закон о потврђивању Споразума о социјалном осигурању између Владе Републике Србије и Владе Републике Албаније	Србија треба најпре да закључи овај Споразум са Албанијом и Народна скупштина Републике Србије треба да га ратификује како би постао део српског законодавства.	Док Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану предвиђа закључивање споразума о социјалном осигурању међу споразумним странама, Србија у овом тренутку нема споразум са Албанијом. Ова мера треба да се предузме како би се уклонили сви технички проблеми као што су обрачун пензија за албанске раднике у Србији и <i>обрнуто</i> .

ТАБЕЛА 3: ПОТРЕБНИ ПОСТУПЦИ, ПЕРСОНАЛ, ОПРЕМА		
Законодавство/подзаконска регулатива	Потребни поступци* Потребан персонал** Потребна опрема*** (наведите у пољу наниже одговарајуће за свако законодавство/подзаконску регулативу)	Појашњење (наведите одговарајуће појашњење у пољу наниже)
Закон о потврђивању Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану	<p>* Да се успостави Заједнички комитет са најмање 5 представника релевантних институција (Национална служба за запошљавање, Министарство унутрашњих послова, Министарство рада, Канцеларија за информатичку технологију и е-управа)</p> <p>Да се закључе допунски протоколи како би се дефинисали специфичније процедуре.</p> <p>** Национална служба за запошљавање нема потребу за новим персоналом у вези са иницијативом Отворени Балкан, док Министарство унутрашњих послова има потребу за више запослених како би се примали, разматрали и одобравали захтеви за слободан приступ тржишту рада</p> <p>*** Национална служба за запошљавање нема потребу за било каквом новом опремом, док ће Министарству унутрашњих послова вероватно бити потребна мала надоградња и набавка ИТ опреме.</p>	<p>Споразум предвиђа успостављање Заједничког комитета што још увек није спроведено.</p> <p>С тим у вези, није сигурно која институција ће бити одговорна за поступање са „документацијом која недостаје“ и информисање потенцијалних радника из Северне Македоније и Албаније.</p> <p>Што се тиче персонала, будући да би Министарство унутрашњих послова било основна институција задужена за слободан приступ тржишту рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан, а имајући у виду њихов целокупни недостатак кадра, процењујемо да ће им бити потребно више радне снаге, можда чак и нови сектори и систематизација.</p> <p>Уједно, Министарство унутрашњих послова ће требати да надогради своју опрему, на пример да развије софтвер за брзу и лаку комуникацију и прослеђивање података са другим кључним институцијама (Национална служба за запошљавање, Канцеларија за информатичку технологију и е-управа).</p>

Законодавство и подзаконска регулатива у вези узајамног признавања диплома и научних степена издатих од високообразовних установа и других овлашћених институција

Албанија

Текст: У Албанији се признавање и унифицирање страних сертификата и диплома издатих од страних високообразовних установа (које припадају нивоима од 5 до 8 Албанског оквира квалификација) односе на квалификације нивоа 5 - 8 Албанског оквира квалификација, укључујући професионалне дипломе, дипломски, магистарски и дугорочне специјализације, као и докторат/докторске и академске титуле/АТ (професор и ванредни професор). Центар за образовне услуге (QSHA) је одговоран за препознавање и унифицирање професионалних диплома, дипломских, магистарских и дугорочних специјализација. Министарство образовања и спорта препознаје и унифицира ниво 8 – докторат/Др, дипломе и академске титуле (професор, ванредни професор).

Законодавство: Закон бр. 9741 од 21.05.2021. године, „О високом образовњу у Републици Албанији“ са изменама и допунама. Упутство Министра образовања и науке бр. 41 од 08.12.2009. године „О критеријумима и процедурама око признавања (у Републици Албанији) диплома и уверења издатих од стране високообразовних установа“ са изменама и допунама; Уредба Министра образовања и науке бр. 375 од 13.11.2009. године „О формирању комисије и Техничког секретаријата за признавање диплома и уверења добијених од високообразовних установа за странце“ са изменама и допунама.

Подзаконска регулатива: Након потписивања Споразума о сарадњи на Западном Балкану у области узајамног признавања диплома и научних степена издатих од високообразовних установа и других овлашћених институција, измењено је Упутство министра образовања и спорта бр.21 од 15.10.2021. године „О критеријумима и процедурама за признавање у Републици Албанији диплома, уверења, научних степена и академских титула, издатих од страних високообразовних установа и других овлашћених институција“ са Упутством Министра образовања и спорта бр.18 од 08.07.2022. године.

Поступак: Пријављивање признавања и унифицирања квалификација за нивое од 5 до 8 из Албанског оквира, Европски оквир квалификација, као и академских титула врши се на интернету преко портала e-Albania. Потребна придружна документација мора да се достави у електронском формату за време апликације на интернету, сагласно следећим дефиницијама, као и да се испрати у року од 5 (пет) дана од датума пријављивања на интернету редовном поштом на адресу Центра за образовне услуге. Поступак траје 45 дана од аплицирања, а цена износи 2.500 албанских лека (око 20 евра). Докторат зависи од заказаног састанка комисије за евалуацију (која се састаје 9 пута годишње).

Босна и Херцеговина

Текст: Признавање диплома и научних степена стечених ван Босне и Херцеговине за потребе запошљавања је регулисано и имплементирано у ентитету Републике Српске, Округ Брчко и на нивоу кантона (у десет кантона појединачно). На државном нивоу постоји Центар за информације и препознавање докумената БиХ, али Центар обезбеђује подршку и има оквирну улогу.

Законодавство: Ентитет Републике Српске: Закон о високом образовању којим се регулише признавање и чланови 109-111; Ентитет федерације: Сваки од десет кантона има своје законодавство. На пример, кантон Сарајево има Закон о високом образовању којим се регулише признавањето у члену 82. Округ Брчко: Закон о високом образовању.

Подзаконска регулатива: Ентитет Републике Српске: Правилник о саставу и методама рада Комисије за информисање и препознавање докумената из области високог образовања; Ентитет Федерације: сваки од десет кантона има своје законодавство за високо образовање, као и подзаконске акте. На пример, у кантону Сарајево, Универзитет у Сарајеву има Регулативу о признавању. Округ Брчко: Подзаконски акт усвојен од Сектора за високо образовање Округа Брчко.

Постапка: У Републици Српској дипломе и научни степени које су издате у Републици Србији, на основу билатералног споразума, признају се без икаквог додатног поступка. Иначе, у ентитету Републике Српске признавање се врши на основу захтева поднетог од физичког лица Комисији за информисање и признавање докумената у високом образовању, док се у ентитету Федерације врши у високообразовним установама и министарствима образовања кантона (у зависности од кантона), а у Округу Брчко врши Комисија за препознавање докумената у високом образовању. За поступак промене садашњег законодавства за спровођење споразума о иницијативи Отворени Балкан биће потребне промене на нивоу ентитета у Републици Српској, у сваком од десет кантона, као и у Округу Брчко.

Косово

Текст: Високообразовни систем Косова* функционише преко јавних универзитета и приватних високообразовних установа (колеџи, институти, стручне школе за високо образовање и академије). Само акредитоване високообразовне установе могу да понуде студијске програме који воде до степена или дипломе.

Законодавство: Високо образовање на Косову* је регулисано Законом о високом образовању (бр.04/L-037), усвојен августа 2011. године. Косовски парламент ја усвојио Национални оквир квалификација државе 2008. године, при чему је ово један од првих Националних оквира квалификација у региону.

Подзаконска регулатива: Законом из 2008. године, Министри су одобрили низ регулатива за операционализовање Националног оквира квалификација, који обухватају одобравање стандарда, акредитација даваоцима, спровођење процедура о признавању претходног учења и других функција. Национални оквир квалификација Косова је свеобухватни оквир за доживотно учење, која обухвата квалификације из свих сектора образовања, плус неформалне квалификације. Састоји се од осам нивоа који су дефинисани са три групе

идентификатора и развијена је тесна сарадња са заинтересованим странама. Оквиром управља наменска и аутономна агенција, Национална управа за квалификације (NQA) подржана од других јавних институција одговорних за различите образовне подсекторе, на пример, опште образовање, стручно образовање и обука и високо образовање.

Поступак: Косово и Србија су постигли споразум о међусобном признавању универзитетских диплома 2. јула 2011. године. А 2021. године, Косово и Албанија су постигле споразум о признавању диплома. Док су 2022. године Косово и Северна Македонија постигле споразум о признавању професионалних квалификација лекара и других квалификација из области здравствених услуга⁴. Ипак, пракса показује да споразуми на политичком нивоу често не прате реално спровођење од стране администрације, због техничких изазова и недостатка правних упутстава. За Косово је важно да настави са радом Комисија о верификацији универзитетских диплома добијених на Универзитету у Северној Митровици (којим руководи Србија); Комисијата је престала са радом 31. децембра 2021. године.

Црна Гора

Текст: Овај споразум у оквиру иницијативе Отворени Балкан има исти циљ као и споразум који је потписан преко Берлинског процеса, који су већ потписале све земље Западног Балкана. Све је засновано на ефикаснијој сарадњи између Центара Европске мреже информативних центара/Мрежа националних информативних центара за академско признавање (ENIC/NARIC) држава, што је на крају крајева циљ процеса интеграције у ЕУ, односно слободан проток радне снаге.

Законодавство: Закон о признавању страних образовних докумената и изједначавања квалификација. Треба да се има у виду споразум усвојен од Владе (достављен Парламенту): Споразум о признавању високообразовних квалификација на Западном Балкану. Након ратификације у Скупштини, биће део и правног система.

Подзаконска регулатива: Правилник о садржају и начину вођења евиденције издатих решења о признавању страних образовних докумената, Правилник о садржају захтева и документацији која треба да се достави у процесу признавања страних образовних докумената.

Поступак: Признавање страних образовних докумената о високом образовању за потребе запошљавања врши Министарство просвете преко Националног информативног центра (ENIC), као посебна организациона јединица Министарства.

Процес признавања страних образовних докумената започиње подношењем захтева имаоца документа. При процесу признавања страних образовних докумената за потребе запошљавања, мора да се оцени да ли институција која је издала диплому призната, односно да ли је акредитована од надлежног органа у земљи у којој је добијен образовни документ.

⁴ Погледајте на следећем линку: https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Documents/217Marreveshja_d9TJwNMNzT.pdf

Образовни документи који су издати у републикама бивше СФРЈ не подлежу поступку признавања докумената сагласно одредбама овог закона, уколико су добијени пре датума међународног признавања тих република. Закон предвиђа и да образовни документи који су добијени у Републици Србији пре 25. јануара 2008. године не подлежу поступку признавања докумената.

Северна Македонија

Текст: Циљ овог Споразума је да ојача институционалну сарадњу око признавања диплома и научних степена из високообразовних установа у оквиру Споразмних страна. Ова сарадња првенствено укључује канцеларије Европске мреже информативних центара/Мрежа националних информативних центара за академско признавање (ENIC/NARIC) и служи за побољшање ефикасности процеса признавања диплома. Претходна истраживања указују на то да трилатерални споразум у оквиру иницијативе Отворени Балкан је стављен по страни и не очекује се да буде убрзана његова ратификација. Уместо тога, Собрање Северне Македоније је изгласало одобрење Закона о ратификацији Споразума о признавању високообразовних квалификација на Западном Балкану, потписаног у оквиру Берлинског процеса.⁵

Законодавство: Закон о високом образовању⁶

Подзаконска регулатива: Правилник о еквивалентности и признавању страних високообразовних квалификација⁷

Поступак: Законом о високом образовању описује се процес признавања академских квалификација. Дефинише кораке, потребне документе, временске оквири за одлучивање и административне таксе које утврђује Министар образовања. Дипломе познатих светских универзитета брже се обрађују, али једина надокнада од приближно 75 евра се примењује за све нивое високог образовања и различитих страних институција. Почињући од новембра 2022. године, ови поступци су дигитализовани и сада се спроводе преко владиног портала за услуге на интернету.⁸

⁵ https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1.-OBI-Project-Regional-Report_Task-Final_NAJFINAL-CIP29052023.pdf

⁶ <https://mon.gov.mk/stored/document/zakon-za-visoko-obrazovanie-star-mk.pdf>

⁷ <https://dejure.mk/zakon/pravilnik-za-ekvivalencija-i-priznavanje-na-stranskite-visokoobrazovni-kvalifikacii>

⁸ https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1.-OBI-Project-Regional-Report_Task-Final_NAJFINAL-CIP29052023.pdf

Србија

Текст: Овај Споразум је намењен да олакша институционалну сарадњу у области признавања диплома и научних степена високог образовања између канцеларија Европске мреже информативних центара/Мрежа националних информативних центара за академско признавање (ENIC/NARIC), с циљем да се олакшају поступци признавања.

Законодавство: [Закон о високом образовању](#); [Закон о националном оквиру квалификација Републике Србије](#); [Закон о ратификацији споразума о признавању квалификација у високом образовању на Западном Балкану \(Берлински процес\)](#)

Подзаконска регулатива: [Регулатива о евалуацији страних студијских програма и признавање иностраног високог образовања](#); [Документи намењени континуираном образовању](#)

Поступак: Поступак признавања дипломе из иностранства у Србији је до недавно био исти за држављане земаља Западног Балкана као и за остале странце. Уколико је признавање стране дипломе за потребе запошљавања у Србији, овај поступак спроводи Агенција за квалификације. Почињући од 2020. године, захтев може да се поднесе на интернету преко њиховог веб-сајта. За запошљавање у приватном сектору, генерално није потребна валидација (српски, *нострификација*) дипломе, док је за запошљавање у државној институцији било потребно да се изврши валидација дипломе. Уколико су дипломирани студенти на страним универзитетима желели да наставе своје образовање у Србији, требало је да контактирају универзитет и факултет на који желе да наставе студије, јер свако има свој систем признавања страних диплома.

Међутим, априла 2023. године, Народна скупштина Србије је ратификовала Споразум о признавању квалификација у високом образовању на Западном Балкану (као део Берлинског процеса). Овим споразумом се успостављају заједничка правила и поступци за признавање високообразовних квалификација, омогућава се мобилност студената и академски кадар на Западном Балкану, смањује се период одлучивања о признавању на највише 14 дана и уклањају се постојеће надокнаде за подношење захтева за признавање високообразовних квалификација студената. Овај споразум се односи на државне универзитете и на крају ће се проширити и на приватне.

Законодавство и подзаконска регулатива у вези са Електронском идентификацијом грађана Западног Балкана

Албанија

Текст: Надлежне институције за електронску идентификацију су Министарство унутрашњих послова Албаније, Национална агенција за информатичко друштво у Албанији и Општа царинска управа (у оквиру Министарства финансија и економије). Сагласно Одлуци Савета министара од 14.02.2023. године, услугу ће вршити акционарско друштво са 100% државног власништва (а заступано од Министарства унутрашњих послова) за израду и дистрибуцију личних карата и биометријских пасоша. У потпуној надлежности друштва је да обезбеди Идентификациони број за Отворени Балкан, а инфраструктура је успостављена (као и персонал).

Законодавство: Закон бр. 8668 од 23.10.2000. године „О обезбеђивању пасоша за иностранство за албанске држављане“, са изменама и допунама; Закон бр. 8952 од 10.10.2002. година, „О електронској личној карти албанских држављана“, са изменама и допунама.

Подзаконска регулатива: Закон бр. 9880 од 25.02.2008. године „О електронском потпису“ и „Регулатива о електронском потпису“ одобрени одлуком Савета министара бр. 525 од 13.05.2009. године.

Поступак: Захтеви за личну карту и биометријски пасош се предају електронски на порталу e-Albania. Процес подношења захтева се разликује за подносиоце који подносе захтев први пут и оне који траже обнављање постојећих докумената, деца и лица старија од 16 година. Поступак почиње куповањем ваучера у Пошти, заказивањем термина преко интернета и присуством у надлежној канцеларији Aleat у заказано време и заказаном датуму за формалности. Ваучер за личну карту кошта 1.500 албанских лека, редовни биометријски пасош кошта око 7.000 албанских лека (пасош се издаје за 7 дана), а брзи биометријски пасош кошта 14.000 албанских лека (пасош се издаје за 1 дан). Према томе, цела инфраструктура је успостављена за Идентификациони број за Отворени Балкан, а протоколи мора да буду дизајнирани и имплементирани.

Босна и Херцеговина

Текст: Надлежност у области докумената за идентификацију је на државном нивоу, посебно Министарства за грађанске послове БиХ и Агенције за документе за идентификацију, регистре и размене података. Закон о електронском потпису на државном нивоу је на снази од 2006. године и не подржава потпуно иницијативе о електронској идентификацији и поверљивим услугама (eIDAS). Њихов предлог Закона о електронској идентификацији и поверљивим услугама за електронске трансакције (Закон) је предложен и усвојен од Савета министара, али још увек није усвојен од Парламентарне скупштине на државном нивоу (у ишчекивању због политичког спора око надлежности).

Законодавство: Закон о личним картама држављана БиХ и Закон о сталном и привременом боравку грађана БиХ.

Подзаконска регулатива: Правилник о обрасцу за личну карту и подацима које садржи лична карта држављана БиХ; Правилник о надзору над спровођењем Закона о личним картама држављана БиХ; Упутства о начину размене података између Агенције за документе за идентификацију, регистре и размени података (IDDEEA) и надлежних органа; Упутство о начину приступања информацијама у процесу издавања докумената за идентификацију преко веб-портала Агенције за идентификационе документе, регистре и размену података Босне и Херцеговине и веб-портала надлежних органа.

Поступак: Законодавство ће требати да се промени на државном нивоу (предложено је од Савета министара, простом већином у оба дома парламента).

Косово

Текст: Министарство унутрашњих послова и Косовска агенција за информатичко друштво имају примарну одговорност за спровођење електронске идентификације грађана Западног Балкана.

Законодавство: Ово је регулисано Законом бр. 08/L-022 о електронској идентификацији и поверљивим услугама у електронским трансакцијама, који је донет 2022. године⁹.

Подзаконска регулатива: Постоје неколико подзаконских аката који су релевантни за спровођење Закона бр. 8/L-022, укључујући и регулативу (МЕ) бр. 11/2022 за презентовање, аутентикацију, пренос, чување и заштиту електронског документа¹⁰.

Црна Гора

Текст: Да би се имплементирао овај споразум у оквиру иницијативе Отворени Балкан, потребно је да се измени Закон о странцима и подзаконски акти којима се регулише идентификација странаца.

Законодавство: Закон о странцима

Подзаконска регулатива: Правилник о обрасцима, ближи услови и начин на издавања дозволе за привремени боравак и дозволе за привремени боравак и рад.

⁹ Погледајте на следећем линку: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=51618>

¹⁰ Погледајте на следећем линку: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=68636>

Поступак: Пријављивање странца сагласно закону у Црној Гори треба да се врши у поступку преко локалне туристичке организације. Затим се подноси дозвола за боравак и рад, уколико странац има намеру да заснива радни однос у Црној Гори.

Северна Македонија

Текст: Министарство за информатичко друштво и администрацију надгледа регистар поверљивих даваоца услуга и системе за електронску идентификацију. Ово министарство је одговорно за обезбеђивање доступности на порталу за е-услуге и правилно техничко функционисање, док друге националне институције служе као надлежни органи за испоруку ових е-услуга.¹¹

Законодавство: Закон о електронским документима, електронска идентификација и поверљиве услуге¹²

Подзаконска регулатива:¹³ Правилник о садржају и начину вођења регистра даваоца поверљивих услуга и шема електронске идентификације, начину подношења захтева за регистрацију, потребна документација у прилог захтеву, форма захтева и начин објављивања података из регистра. Службени гласник бр. 47 од 19.02.2020. године.

Правилник о одређивању најнижег износа осигурања од евентуалне штете изазване од издавача и минимални износ и врста осигуравајућег покрића за ризик од одговорности за штету изазвану од даваоца квалификоване поверљиве услуге, Службени гласник, бр. 274 од 27.12.2019. године.

Правилник о садржају и начину вођења списка средстава за креирање квалификованог електронског потписа или квалификованог електронског печата, начину подношења захтева за упис у списак, потребни документи са захтевом, начин регистрације у списку и садржај сертификата о саобразности средства за креирање квалификованих електронских потписа или електронских печата и начина његовог издавања, Службени гласник бр. 274 од 27.12.2019. године.

Правилник о поступцима и стандардима о испуњавању техничких, физичких и организационих безбедносних мера шема електронске идентификације, Службени гласник Републике Северне Македоније бр. 53 од 28.02.2020. године.

Правилник о форми и начину објављивања списка даваоца квалификованих поверљивих услуга и списак квалификованих поверљивих услуга, Службени гласник бр. 175 од 01.07.2020. године.

Правилник о обавезним елементима електронских докумената, Службени гласник Републике Северне Македоније бр. 47 од 19.02.2020. године.

¹¹ https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1.-OBI-Project-Regional-Report_Task-Final_NAJFINAL-CIP29052023.pdf

¹² <https://trusteid.mioa.gov.mk/wp-content/uploads/2021/10/LAW-ON-ELECTRONIC-DOCUMENTS.pdf>

¹³ <https://www.mioa.gov.mk/documents-legislation0.nspx>

Правилник о форми, структури, величини и лого на знаку поверљиво на квалификуваној поверљивој услузи, Службени гласник бр. 4 од 09.01.2020. године.

Правилник о стандардима које мора да испуњавају квалификувани електронски временски печати, стандарди који садрже потврде о квалификуваној електронској регистрованој испоруци и стандардима које треба да испуњава квалификувани сертификат о аутентичности веб-страна, Службени гласник бр. 4 од 09.01.2020. године.

Уредба о ближим условима за припрему докумената за електронско складиштење и квалификувано електронско складиштење и форматима докумената који су погодни за складиштење, Службен гласник бр. 72 од 21.03.2020. године.

Методологија спровођења процедура и технолошких решења за безбедно електронско складиштење и квалификувано безбедно електронско складиштење докумената, Службени гласник Републике Северне Македоније бр. 51 од 25.02.2020. године.

Поступак: eID је нематеријална алатка за електронску идентификацију е-Услуга обезбеђене од надлежних органа и других субјеката који обезбеђују услуге преко Националног портала за е-Услуге. Регистрација на Националном порталу за е-Услуге и на електронским системима су интегрисани јединственом најавом (SSO) са eID, са аутентикацијом јединственог најављивања са корисничким именом и лозинком или са сертификатом за дигитални електронски потпис. Нивоа eID се односе на нивое сигурности верификације електронске идентификације у процесу регистрације и најављивања. Јединствено најављивање подржава следеће нивое eID: основни кориснички профил, eID на ниском нивоу, eID на високом нивоу.¹⁴

Србија

Текст: Намена овог Споразума је да споразумне стране (Србија, Албанија, Северна Македонија) обезбеде приступ сопственим услугама е-управа грађанима других Споразумних страна, коришћењем шема аутентикације за електронску идентификацију Споразумне стране која припада грађанину који користи услуге е-Владе.

Законодавство: [Закон о електронским документима, електронској идентификацији и поверљивим услугама у електронском бизнису;](#) [Закон о електронској администрацији](#)

Подзаконска регулатива: [Регулатива о ближим условима за успостављање електронске администрације;](#) [Регулатива о организацијским и техничким стандардима за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникацијске мреже електронске администрације и повезивање органа са том мрежом;](#) [Регулатива о начину вођења Мета-регистра, начину одобравања, суспендирању и отказивању приступа сервисној магистралу органа и о начину рада портала е-управа;](#) [Правилник о Регистру даваоца квалификуваних поверљивих](#)

¹⁴ <https://uslugi.gov.mk/e-id.nspx>

[услуга; Правилник о регистру даваоца услуга електронске идентификације и шема електронске идентификације; Регулатива о детаљном регулисању услова које мора да испуњавају шеме електронске идентификације за одређене нивое поверљивости](#)

Поступак: Влада Србије је у потпуности успоставила и ради са услугама е-управа у многим областима (на пример, здравство, лични документи, порези, образовање, итд.). Поред тога, странци могу да креирају и лични рачун на веб-сајту [e-uprava](#) како би аплицирали за [привремени боравак](#) у Србији. Овај споразум у оквиру иницијативе Отворени Балкан предвиђа креирање Идентификационог броја за Отворени Балкан за грађане Северне Македоније и Албаније с циљем да се обезбеди приступ првој електронској услузи у оквиру ове иницијативе – Бесплатни приступ тржишту рада (цео поступак је обухваћен текстом горе). Иако је интеграција тржишта рада била примарни циљ идентификационог броја за Отворени Балкан, имплементирана су и друга решења, као што је унифицирање ТАГ система за наплату путарина (у овом тренутку ради само између Северне Македоније и Србије).

Законодавство и подзаконска регулатива у вези са Сарадњом пореских управа на Западном Балкану

Албанија

Текст: Релевантне институције у опорезивању су Министарство финансија и економије (укључујући Општу пореску управу и Општу царинску управу) и Агенција за обезбеђивање интегрисаних услуга (ADISA). Министарство финансија и економије је задужено за креирање фискалне политике, Општа пореска управа и Општа царинска управа су извршиоци, а Агенција за обезбеђивање интегрисаних услуга је подршка поступку.

Законодавство: Закон бр. 8438/1998 „О порезу на доходак“ измењен за опорезивање дохотка и пасивних прихода (дивиденде, тантиеме, камата).

Подзаконска регулатива: Упутство Министра финансија бр. 5 од 30.01.2006. године „О порезу на доходак“.

Поступак: За спровођење Споразума треба да буде назначено лице из Опште пореске управе (Министарство финансија и економије) да координише активности предвиђене Споразумом.

Босна и Херцеговина

Текст: Пореска управа БиХ је високо децентрализована. На државном нивоу се наплаћују индиректни порези, сви други порези су у надлежности два ентитета и пореске управе Округа Брчко.

Законодавство: Државни ниво: Закон о систему индиректног опорезивања БиХ; Ентитет Република Српска: Закон о пореском систему Републике Српске; Ентитет Федерације: Закон о пореској администрацији Федерације.

Подзаконска регулатива: Правилници о размени информација (?).

Поступак: Имајући у виду претходна искуства када је реч о интензивирању сарадње између различитих пореских администрација у региону, онда у име БиХ ће требати да се консултују и да се укључе све четири пореске администрације. Иако би потписивање Меморандума о разумевању било могуће у име БиХ као јединственог чиниоца, када је реч о имплементацији, на пример, о било каквим променама на нивоу размене информација, требаће сваки ниво пореске администрације да уведе законске и подзаконске измене.

Косово

Текст: Косово има споразуме за избегавање двојног опорезивања с циљем да се спречи двојно опорезивање дохотка и капитала, као и да се спречи утаја пореза, са већином земаља Западног Балкана.

Законодавство: Примарно законодавство у области опорезивања на Косову је Закон бр. 03/L-222 о пореској администрацији и поступцима¹⁵, док је Пореска управа Косова¹⁶ извршни орган, који функционише целом оперативном аутономијом у оквиру Министарства финансија.

Подзаконска регулатива: У извештају о земљи из ЕУ који се односи на Косово примећује се да земља треба да настави са даљим усаглашавањем пореског законодавства, укључујући персонални порез на доходак (ППД) и порез на додату вредност (ПДВ) са правом ЕУ, као и да интензивира сарадњу са органима за спровођење закона и судских институција како би се обезбедила благовремена пресуда у случајима утаје пореза и преваре, са акцентом на секторе са високим ризиком.

¹⁵ Погледајте: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2689#>

¹⁶ Погледајте: <https://www.atk-ks.org/en/>

Црна Гора

Текст: Овај меморандум о сарадњи у оквиру иницијативе Отворени Балкан односи се на сарадњу пореских администрација земаља Западног Балкана. Иако је сарадња добра у сваком случају, важно је да се напомене да Црна Гора преговара о опорезивању преко Поглавља 16 у процесу приступања ЕУ. Према Извештају ЕУ, јасно је да Црна Гора треба више да ради у овој области, посебно у делу јачања административних капацитета, али и успостављања система информатичке технологије који ће спречити утају пореза.

Законодавство: Закон о раду, Закон о порезу на доходак физичких лица.

Подзаконске регулативе: Упутства о томе како да се обрачунају пореска плаћања и доприноси из и за лични доходак на основу запошљавања.

Поступак: Поступак обрачуна је исти за све запослене, без разлике да ли су резиденти или странци.

Северна Македонија

Текст: Северна Македонија има споразум о избегавању двојног опорезивања у односу на порез на доходак и порез на доходак од капитала и спречавање фискалне евазије са свим земљама Западног Балкана. Примењују се различита правила и поступци сагласно сваком споразуму.

Законодавство: Споразум о избегавању двојног опорезивања у односу на порез на доходак и порез на доходак од капитала и спречавање фискалне евазије између Албаније и Северне Македоније.

Подзаконска регулатива: није релевантно.

Поступак: Северна Македонија има споразум о избегавању двојног опорезивања у односу на порез на доходак и порез на доходак од капитала и спречавање фискалне евазије са свим земљама Западног Балкана. Примењују се различита правила и поступци сагласно сваком споразуму. Споразум закључен између Савезне Републике Југославије и Републике Македоније који се примењује у односу на Републику Србију и Републику Црну Гору¹⁷.

¹⁷ <http://www.ujp.gov.mk/en/plakjanje/category/137>

Србија

Текст: Циљ овог меморандума о разумевању је да обезбеди оквир сарадње пореских органа у области размене искустава, али и искустава, добре праксе, олакшице приликом наплате пореза и заједнички рад на сузбивању пореске евазије у оквиру Отвореног Балкана.

Законодавство: [Закон о пореском поступку и пореској администрацији](#); [Закон о персоналном порезу на доходак](#), [Закон о порезу на имовину](#); [Закон о порезу на добит правних субјеката](#)

Подзаконска регулатива: [Правилник о порезу на додату вредност](#); [Правилник о обрасцима пореских пријава за утврђени порез на имовину, односно о утврђивању пореза на имовину](#); [Регулатива о ближим условима, критеријумима и елементима за паушално опорезивање samozапослених пореских обвезника](#)

Поступак: Србија је већ успоставила сарадњу у односу на избегавање дуплог опорезивања дохотка и пореза на добит и других пореза, као и о борби против утаје пореза и успоставила је билатералне споразуме око ових питања са свим земљама осим са Косовом*. Када је реч о имплементацији овог Споразума, спроведена истражива из доступних извора и интервјуа нису открила информације о заједничким активностима пореских органа Србије, Албаније и Северне Македоније.

Анекс. Целокупни експертски систем оцењивања

Сваки експерт даје оцену од 1 до 5:

- **О законодавству**, од 1 до 5 при чему се квалификација 1 односи на целосно усаглашавање националног законодавства/подзаконске регулативе са *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*, укључујући и ратификацију у Скупштини. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за усвајањем нове законске регулативе. Експерт је онај који треба да да сопствену експертску оцену од 1 до 5 у зависности од степена процењене потребе за усвајањем/допуњавањем/изменама законодавства/подзаконске регулативе у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.
- **О поступцима**, од 1 до 5 при чему се квалификација 1 односи на потпуно усаглашавање поступака који су регулисани законодавством/подзаконском регулативом *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за увођењем целог пакета нових поступака. Експерт је онај који треба да да сопствену стручну оцену од 1 до 5 у зависности од нивоа процене потреба за увођењем нових поступака у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.
- **О потребном персоналу**, од 1 до 5 при чему се квалификација 1 односи на стање довољно постојећи људски ресурси/кадар за спровођење *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана* у било којој институцији. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за увођењем нове систематизације са новим људским ресурсима/кадар који ће бити буџетиран и запослен у институцијама с циљем да се спроведе *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*. Експерт је онај који треба да да сопствену стручну оцену од 1 до 5 у зависности од нивоа процењене потребе од нових људских ресурса/кадар у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.
- **О потребној опреми**, од 1 до 5 при чему се квалификација 1 односи на стање довољна постојећа опрема за спровођење *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за буџетираном и јавно набављеном новом опремом у институцијама с циљем да се спроведе *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*. Експерт је онај који треба да да сопствену стручну оцену од 1 до 5 у зависности од нивоа процењене потребе за новом опремом у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.

Тако, укупни минимални збир четири оцене које су наведене горе може да буде 4, а максимални збир може да буде 20 (с обзиром на то што је обим дискретне оцене експертског мишљења од 1 до 5 у четири категорије: законодавство, поступци, персонал, опрема).

Презентовање коначне **квалификације** у вези са оценом административног јазата из експертске квалификације зависиће од следеће скале квалификације административног јазата за државу, као што је представљен у следећој табели:

Укупна оцена земље на административни јаз за <i>Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану</i>	Квалификација административног јаза обезбеђена од експерта
4-7	Држава је спремна да предузме спровођење <i>Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану ЗБ</i> са малим изменама
8-12	Држава је донекле спремна да предузме спровођење <i>Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану</i> са изменама у законодавству/подзаконској регулативи и/или увођење поступака и/или систематизације нових кадрова и/или планирање и набавка нове опреме
13-16	Држава је спремна да предузме спровођење <i>Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану</i> са већим изменама у законодавству/подзаконској регулативи и/или увођење поступака и/или систематизације новог персонала и/или планирање и набавка нове опреме
17-20	Држава није спремна да предузме спровођење <i>Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану</i> и потребне су велике законодавне активности, планирање и извршавање јавних финансија и планирање и спровођење јавних набавки

Анекс. Резимирано појашњење оцене административног јаза

С обзиром на налазе истраживања тима експерата из државе, резиме оцене административног јаза је представљено у следећој табели.

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
<p>(А)</p> <p>Општи став о политици</p> <p>(Споразум је ратификован; предузете су друге активности)</p> <p>Ратификован је у Северној Македонији</p>	<p>Контактирано је 12 институција и нико није преузео одговорност за спровођење Споразума. Зато, на основу целосног недостатка информација у овом погледу, претпостављамо:</p> <p>Није успостављен Заједнички комитет - Албанија (и друге државе) предвиђају успостављање Заједничког комитета;</p> <p>Није назначено 5 претставника Заједничког комитета - Албанија (и друге државе) предвиђају идентификовање 5 представника Заједничког комитета;</p> <p>Није донет пословник - Албанија (и друге државе) предвиђају припрему, одобравање и усвајање Пословника о раду Заједничког комитета;</p>	<p>БиХ ће требати да одлучи којих пет представника ће заседати у Заједничком комитету (због децентрализоване природе БиХ, може бити изазов да се одлучи по овом питању)</p> <p>Сагласно извештају од октобра 2022. године, БиХ има одређени ниво припреме на пољу слободног протока радне снаге и има ограничени напредак од 2021. године.</p>	<p>Косово још увек није потписало и ратификовало Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану</p> <p>Косово још није успоставило Заједнички комитет.</p> <p>Косово још увек није усвојило пословник о раду Заједничког комитета.</p> <p>Косово још увек није спровело анализу законских измена које су потребне за њихово усаглашавање са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану и за спровођење овог споразума.</p> <p>Косово још увек нема развијен институционални</p>	<p>Цео систем запошљавања странца у Црној Гори заснива се на процесу интеграције у ЕУ и даље надоградње тог процеса како да захтева на крају буде сагласно ЕУ. Очигледно је да је Црној Гори потребна специфична информатичка технологија за мрежно повезивање са земљама ЕУ, као и заједничка правила и поступци за здравствено и социјално осигурање. То треба да буде захтев за све земље кандидате и членице и треба да се има у виду иницијатива Отворени Балкан као и у споразум о слободном приступу тржишту рада на Западном Балкану.</p> <p>У Споразуму о условима за слободан приступ тржишту рада на</p>	<p>Северна Македонија са значајним закашњењем је ратификовала оба споразума који су релевантни за спровођење „Слободног приступа тржиштима рада“ за грађане земаља потписница, земаља учесница иницијативе Отворени Балкан.</p> <p>Влада је назначила представнике Северне Македоније у радној групи која је припремила нацрт-текста протокола, а Заједнички комитет још увек није успостављен. Због тога није донет пословник о функцији овог комитета.</p> <p>Релевантне институције значајно се координишу при припреми протокола за спровођење споразума овим приступом, процес није координисан од</p>	<p>Заједнички комитет још увек није успостављен. Први протокол спровођења овог споразума је закључен.</p> <p>Главно питање је чињеница што Србија нема јасну визију и стратегију за управљање миграцијама радне снаге. Укратко, Србија не зна што жели да постигне овим миграцијама, а пасивно управља њима - преко тестирања тржишта рада кад домаћи послодавци траже стране раднике.</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
	<p>Нису закључени додатни протоколи - Албанија (и друге државе) предвиђају да допунски протоколи буду припремљени и одобрени.</p> <p>Није потписан споразум о социјалном осигуравању - Албанија (и друге државе) предвиђају да се припреми и одобри Споразум о социјалном осигурању.</p> <p>Није ангажован нови кадар - Албанија (и друге државе) обезбеђују ангажман постојећег персонала и, уколико је потребно, ангажују нови персонал;</p> <p>Нема набавке нове опреме – постављена је опрема (ако је потребна додатна опрема, да се набави);</p> <p>Нема измена законодавства које је на снази - Албанија (и друге државе) мењају повезано законодавство како би се усагласиле са ангажманима у споразуму о слободном кретању у оквиру иницијативе Отворени</p>		<p>систем (надлежни персонал, поступке, базе података/система итд.) с циљем да се имплементира и обезбеди усаглашеност са Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану.</p>	<p>Западном Балкану, у члану 14, постоји норма: „Споразумне стране су обавезне да усагласе своје домаће законодавство са правом ЕУ о питањима у вези са спровођењем овог Споразума.“.</p> <p>Црна Гора је на путу да уради то и чини се да ово није тако лак процес.</p> <p>Са друге стране, тај процес може да буде корисан за све земље Западног Балкана у приступању ЕУ и отворању тржишта рада за све на основу свих правила.</p>	<p>институција које су одговорне за спровођење споразума, већ од Владе и координатора иницијативе Отворени Балкан. Овај приступ омогућава спорије спровођење, у односу на успостављени комитет.</p> <p>И поред тога што је израђен и припремљен допунски протокол на техничком нивоу, протокол није усвојен. Није јасно која институција је одговорна за усвајање ових протокола.</p>	

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
	Балкан.					
<p>(Б)</p> <p>Правни оквир (списак закона и подзаконска регулатива)</p> <p>Правни оквир може да укључује законодавство које је релевантно за регулисање приступа тржишту рада, боравак и рад</p> <p>О социјалној и здравственој заштити, опорезивање и слично, само нормативно и не детаљно</p>	<p>Албанија треба да уведе законске измене (закони и подзаконски акти) за усаглашавање са Споразумом у оквиру иницијативе Отворени Балкан;</p> <p>Да се уведе Идентификациони број за Отворени Балкан као документ који омогућава слободан приступ тржишту рада у Албанији (постојећи поступак за јединствену дозволу треба да се усагласи са Идентификационим бројем за Отворени Балкан).</p> <p>Поступак мора да се поједностави, а системи међусобно функционишу на регионалном нивоу како би скратили поступке верификације</p> <p>Поступак издавања дозвола боравак и рада</p>	<p>БиХ ће требати да уведе законске измене (а затим да измени подзаконске акте) што ће омогућити поједностављивање административних поступака за улазак, кретање, боравак и рад; и да гарантује једнак приступ тржишту рада за грађане споразумних страна (различити нивои власти у БиХ, сагласно њиховим надлежностима).</p> <p>БиХ ће требати да уведе електронску услугу за регистрацију на интернету (законодавна, али и потребни ресурси).</p>	<p>Релевантно законодавство није целосно усаглашено са правом ЕУ о питањима у вези са спровођењем овог Споразума.</p> <p>Није спроведена студија којом се идентификују празнине на тржишту рада које би могли да попуне радници других Споразумних страна.</p> <p>Сложени административни поступци за улазак, боравак и рад грађана других земаља Западног Балкана.</p> <p>Баријере за једнак приступ грађана других земаља Западног Балкана на тржишту рада.</p> <p>Недостатак електронског система за регистрацију радника из других земаља</p>	<p>Пре свега је платформа са информатичком технологијом за „Идентификациони број за Отворени Балкан, која може да буде изазовна у односу на правни оквир и спровођење, треба да буде јединствена платформа са информатичком технологијом за све земље.</p> <p>Са друге стране, треба да се размишља о некој мрежи агенција за запошљавање (као на слободном тржишту рада ЕУ – ЕУРЕС – Европска мрежа услуга запошљавања).</p> <p>Сваком тржишту су потребне две стране: понуда и потражња.</p> <p>За имплементацију предметног споразума треба детаљно да се разморти постојеће</p>	<p>Закон о запошљавању и раду странаца дозвољава да се примењују различити поступци за запошљавање и рад странаца на основу ратификованог међународног споразума. Права и обавезе националних институција и права грађана који долазе из Албаније и Србије су регулисане Споразумом о приступу тржиштима рада и Споразумом о идентификационом броју за Отворени Балкан. Оба споразума су ратификована. Према томе, нема потребе за изменама закона за добијање приступа тржишту рада.</p> <p>Допунски протокол оба споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан је развијен и договорен на техничком нивоу, али још увек није</p>	<p>Према информацијама из интервјуа добијених од Националне службе за запошљавање, овај Споразум се сматра <i>lex specialis</i> што значи да се примењује искључиво за питања која су наведена у тексту, док се национално законодавство примењује за све остало. Народна скупштина Републике Србије је ратификовала, дајући му снагу закона. Зато, нема потребе за изменом других закона и подзаконских аката у Србији.</p> <p>Поред тога, они су напоменули да се у овом тренутку чине напори за потписивање споразума о социјалном осигурању са Албанијом, али је неизвесно када ће то бити завршено.</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
	је на интернету и може да се прошири и на радне дозволе у оквиру иницијативе Отворени Балкан без додатних инфраструктурних трошкова.		<p>Западног Балкана.</p> <p>Недостатак довољног кадра у јавним институцијама и службама које се баве регистрацијом радника из других земаља Западног Балкана</p> <p>Недостатак информација на тржишту рада и компанија о Споразуму.</p> <p>Недостатак веб-странице где ће компаније објављивати слободна радна места доступна на тржишту рада на Косову и људи из других земаља ЗБ ће аплицирати за доступна радна места.</p>	<p>законодавство у земљи (које је, као што предвиђа споразум, усаглашено са ЕУ) и биће потребно да се донесу посебни акти или да се измени Закон који би ставио земље ЗБ у посебни режим и ослободно у односу на остале земље, када је реч о регулативи запошљавања. Ово би свакако требало да одобри Европска комисија, јер у супротном би било последица по интеграцију у ЕУ, а то не жели ни једна од земаља, посебно не Црна Гора.</p> <p>Постојећи споразуми са земљама Западног Балкана треба да се измене и да се донесу нови за дефинисање права и обавеза на основу рада.</p> <p>По дефинисању правног оквира којим би земље Западног Балкана биле изузете из постојећег законског оквира за запошљавање странаца, потребно је</p>	<p>усвојен.</p> <p>Протоколи оба споразума можда ће требати да се усагласе са домаћим законодавством и додатно да се прецизирају права и обавезе обе радне групе које треба да се формирају, као што се види у нацрту-текста протокола. Ово је посебно важно у односу на њихову улогу да „дискутују и да реше све правне и техничке препреке које произилазе из спровођења Споразума и овог Протокола“, имајући у виду правни оквир Северне Македоније.</p> <p>С тим у вези, имајући у виду да поступак у односу на процес омогућавања приступ тржиштима рада је измењен, можда ће бити потребна подзаконска регулатива да би се прецизирала права и обавезе институција Северне Македоније за овај</p>	<p>До тада, неколико питања у вези са овом темом остају неодаговорена. На пример, како ће се обрачунавати пензије за албанске раднике.</p> <p>Нема одговора из Канцеларије за информатичку технологију и е-Владу, који су контактирани за интервју.</p> <p>Друго потенцијално питање су билатерални споразуми (на пример са Кином) који посебно регулишу радне миграције ван домаћег законодавства и међународних обавеза. Поред тога, ови споразуми често пута нису транспарентни – не објављују се јавно, тако да није лако да се нађу.</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
				<p>да се ради са администрацијом која је задужена за ову област, као што је Управа полиције, Завод за запошљавање, Фонд за пензионо осигурање, Фонда за здравствено осигурање, Пореска управа, за примену нових прописа и коришћење нових платформи са информатичком технологијом.</p>	<p>споразум. Ово је посебно важно у односу на право и одговорности.</p> <p>Потребно је да се изradi правилник за странце који долазе из земаља пошиљаоца (у случају из Северне Македоније, то су грађани Албанија и Србије). Овим правилником треба да се утврди интеракција између споразума у оквиру иницијативе Отворени Балкан и постојећег националног законодавства за улазак, боравак и рад у Северној Македонији.</p> <p>Будући да није формиран Заједнички комитет чија улога је да организује, координише и контролише активности, спровођење споразума је отежано.</p> <p>Отуда, није донет пословник који међу другим аспектима може да регулише права и обавезе уговорних страна и грађана као заинтересованих</p>	

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					страна.	
<p>(В)</p> <p>Поступци који су регулисани у законодавству/ подзаконска регулатива постоји, шта недостаје, пракса насупрот нормативној регулативи)</p> <p>Истраживањем могу да се истраже промене (status quo насупрот сценарију иницијативе Отворени Балкан) у односу на процес подношења захтева, процес разгледања захтева, процес одобравања</p>	<p>Албанија има инфраструктуру и поступке да се прилагоди одредбама Споразума о слободном приступу тржишту рада у оквиру иницијативе Отворени Балкан.</p> <p>Албанија мора да направи законске, административне и инфраструктурне промене како би се прилагодила за Идентификациони број Отвореног Балкана.</p>	<p>Поред законских измена које ће омогућити такве поступке, БиХ ће исто тако требати да изгради платформу за регистрацију интернета и да повеже институције да може да провери да ли су испуњени услови (на пример, забрана за улазак).</p>	<p>Да се измени Закон о странцима с циљем да се регулишу сви аспекти у вези са уласком, боравком и радом грађана других земаља на Западном Балкану.</p> <p>Да се дода прелазна одредба у Закону о странцима којом се предвиђа доношење посебног подзаконског акта (регулатива или административна наредба) којом се регулише улазак, боравак и рад грађана других земаља на Западном Балкану.</p> <p>Да се припреми и донесе подзаконски акт (регулатива или административна наредба) којим се регулише улазак, боравак и рад грађана других земаља на Западном Балкану.</p> <p>Да се успоставе</p>	<p>Постоје недостаци у законодавству, које чак и у овом споразуму у оквиру иницијативе Отворени Балкан треба да се усагласе са правом ЕУ. Биће потребно време и други ресурси за усаглашавање законодавства.</p> <p>Зато би прво требало да се усагласи правни оквир, како би могао да се спроведе споразум, укључујући и „Идентификациони број за Отворени Балкан“, за шта би додатно била потребна нова платформа са информатичком технологијом.</p> <p>Горе већ наглашено да поред платформе са информатичком технологијом за понуду, треба да постоји и нека заједничка платформа са информатичком</p>	<p>Услуга „приступ тржиштима рада“ сагласно иницијативи Отворени Балкан се разликује од уобичајеног поступка у односу на процес подношења захтева, разматрања и одобравања, а уведена су разна права и обавезе за националне институције и за грађане земаља које их шалју. Спровођење услуге „приступ јединственом тржишту“ треба да буде потпуно дигитализовани процес.</p> <p>Услуга грађанима Албаније и Србије за „приступ јединственом тржишту“ још увек није функционална.</p> <p>Будући да информативни систем Министарства унутрашњих послова још увек није повезан са другим министарствима</p>	<p>Сагласно информацијама које су добијене из интервјуа са Националном службом за запошљавање, ова служба и Канцеларија за информатичку технологију су биле спремне за спровођење овог Споразума у јуну прошле године. Али, они чекају политичку одлуку „из виших кругова“ да би почели. Национална служба за запошљавање је била укључена у цео процес припреме, укључујући и трилатералне и билатералне састанке, и све је тестирано од све три стране. С тим у вези, Национална служба за запошљавање директно комуницира са Централним регистром о обавезном социјалном осигурању за све потребне техничке послове.</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
			<p>ефикаснији и једноставнији поступци за улазак, боравак и рад грађана других земаља Западног Балкана.</p> <p>Да се спроведе процена како би се утврдиле неусаглашености и недостаци између реалне праксе за приступ странцима из других земаља Западног Балкана тржишту рада.</p>	технолојом на страни потражње.	<p>и агенцијама.</p> <p>Пре него што услуга постане јавна, цео процес треба да се тестира и да се потврди да функционише добро без системских проблема.</p> <p>Споразуми у оквиру иницијативе Отворени Балкан и нацрт-протоколи не предвиђају како ће споразумне стране проверити лично изнете информације од подносиоца захтева. Ово може да буде проблематично са два аспекта.</p> <p>Први аспект се односи на потенцијалну криминалну прошлост подносиоца захтева, јер процес не намеће потребу за потврђеним доказом да странац нема криминални досије и доказ да се не води кривични поступак против странца у држави у којој је држављанин или у држави у којој борави и из које подноси захтев за издавање дозволе</p>	<p>Ипак, још није јасно која институција ће бити одговорна за поступање са „документацијом која недостаје“ и информисање потенцијалних радника из Северне Македоније и Албаније о томе.</p> <p>Нема одговора из Канцеларије за информатичку технологију и е-управа, која је контактирана за интервју.</p> <p>Друго питање за послодавце је што према новом систему (од 1. фебруара 2024. године), раднику са унифицираном дозволом са важењем од три године биће дозвољено да промени послодавца. Али, сагласно Закону о странцима, за радника је одговорна страна која га позива или послодавац. У пракси, постоје случајеви када страни радници пристижу у Србију и брзо „исчезавају“ у другу, обично развијенију земљу,</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					<p>боравка, сагласно постојећем поступку из закона о запошљавању странаца.</p> <p>На сличан начин, не постоје поступци који дефинишу као споразумне стране, у овом случају Северна Македонија, спроводе провере прошлости уколико подносилац захтева представља опасност за јавни ред, националну безбедност, јавно здравље или међународне односе других Споразумних страна.</p> <p>Ови аспекти могу да буду унети у подзаконске акте којим ће се прецизирати права и обавезе институција Северне Македоније према овом споразуму. Ова подзаконска регулатива може да повећа транспарентност институција и транспарентност процеса одобравања приступа тржишту рада.</p> <p>Други аспект је професионална</p>	<p>ефективно користећи Србију као средство за добијање потребних докумената пре одласка. Ово представља значајан изазов за послодавце који много инвестирају да доведу раднике у Србију (са трошковима од око 330 евра по раднику) да би једнога дана увидели да радник једноставно није дошао на посао.</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					<p>квалификација подносиоца захтева, јер се процесом не намеће потреба за провереним доказом о одговарајућем образовању, професионалним квалификацијама, препорукама, сертификатима издатим од надлежног органа матичне земље или препоруке о завршеној стручној обуци, сагласно постојећем поступку из закона о запошљавању странаца.</p> <p>У том смислу, Споразум о признавању диплома и научних степена на Западном Балкану, потписан у оквиру иницијативе Отворени Балкан, и/или признавање високообразовних квалификација, признавање професионалних квалификација за докторе медицине, стоматологе и архитекте, потписан у оквиру Берлинског процеса може да буде</p>	

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					кључан у олакшавању потврђивања професионалне квалификације подносиоца захтева.. И на крају, није јасно дефинисано како ће функционисати споразум у оквиру иницијативе Отворени Балкан за привремено назначене раднике и сезонске раднике, за које важи други захтев.	
(Г) Потребан кадар за успешну имплементацију захтева (апликација) (нова систематизација; нови сектори; број запослених, нове одговорности, итд.)	Треба да се ангажује нови персонал или да се распореди из других сектора или институција за обраду захтева; Да се ангажује нови персонал како би се имплементирао Идентификациони број за иницијативу Отворени Балкан и да обезбеди неометано функционисање.	Потребан је персонал за вођење и одржавање платформе. Требаће да се назначи пет представника.	Запошљавање једног (1) службеног лица у Сектору за држављанства, азил и миграцију - DCAM (Министарство унутрашњих послова) које ће бити задужено само за обраду и управљање захтевима странаца из других држава Западног Балкана који долазе на рад у држави. Запошљавање једног (1) службеног лица у Агенцији за запошљавање Републике Косово (EARK) које ће бити задужено само за рад	Имајући у виду да за додељивање броја за Отворени Балкан“ било би неопходно додатно запошљавање, за додељивање овог броја морало да се запосли додатни кадар. Имајући у виду да се ради о електронској достави и издавању, вероватно за потребе Црне Горе, бројка од око 10 нових запослених на овим радним местима би била довољна.	Разликује се процес омогућавања приступа тржишту рада сагласно иницијативи Отворени Балкан од постојећег процеса додељивања дозволе боравка за радне циљеве и радне дозволе. Ново радно оптерећење које произилази са овим изменама распоређује се неравномерно између разних институција. Сагласно поступку у оквиру иницијативе Отворени Балкан, Министарство унутрашњих послова уопште нема улогу у процесу примања или	Будући да Заједнички комитет још увек није формиран, треба да се именује најмање пет представника кључних институција. Сагласно информацијама добијеним из интервјуа, Национална служба за запошљавање процењује да неће имати додатни обим посла у вези са тим. За овај процес, они неће имати потребу да врше тестирање тржишта рада као што чине за друге стране држављане. Уместо тога, водиће само

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
			<p>са страним радницима из других држава Западног Балкана који раде у држави.</p> <p>Обезбеђивање људских капацитета за информатичку технологију за одржавање електронског система за регистрацију послодаваца из других држава Западног Балкана који раде у држави.</p> <p>Обезбеђивање одговарајуће обуке и грађење капацитета за службенике Сектора за држављанство, азил и миграцију/Министарство унутрашњих послова и Министарство финансија, рада и трансфера/Агенција за запошљавање Косова које су задужене за стране раднике из других држава Западног Балкана који раде у држави, укључујући и у вези са информатичком технологијом.</p>		<p>информисања о резултатима захтева (апликација), док Министарство информатичког душтва и медија има значајну улогу због дигитализације процеса подношења захтева сагласно са иницијативом Отворени Балкан.</p> <p>Најугроженије може да буде Министарство унутрашњих послова, јер је јединствена институција која ће разматрати захтеве. Министарство има план да обучи персонал за обраду захтева сагласно поступку иницијативе Отворени Балкан у случају великог обима захтева, за благовремени одговор. Даље, у том смислу Министарство ће требати да да привилегије регионалним оперативним јединицама и инспекторима за странце да раде на овом поступку.</p>	<p>евиденцију о томе коме је МУП дао Идентификациони број за Отворени Балкан и да ли је заснован радни однос или не, а све то вршиће се електронским путем. Лица која поднесу захтев електронским путем, ће проћи кроз редовни поступак, као и сва друга домаћа физичка лица која траже запослење.</p> <p>Нема одговора из Канцеларије за информатичку технологију и е-управа, који су контактирани за интервју.</p> <p>Ипак, на основу информација добијених ван Министарства унутрашњих послова, можемо да проценимо да ће бити потребно значајно повећање персонала како би се одржали поступци утврђени овим Споразумом.</p> <p>Нисмо могли да добијемо информацију</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					<p>Заједничка радна група која је задужена да дефинише завршни текст протокола састоји се од седам чланова, који долазе из пет институција. Сви чланови радне групе имају и додатне обавезе осим додељених дужности. Ово би могло да буде проблематично посебно за оне који су директно укључени у спровођење уобичајених поступака за додељивање дозвола боравка за радне циљеве и радне дозволе и приступ тржишту рада сагласно иницијативи Отворени Балкан.</p> <p>У односу на структуру координације и имплементације, биће потребе од најмање пет члана за успостављање Заједничког комитета, као што је предвиђено Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану.</p> <p>Као што се види у</p>	<p>да ли је именован нови кадар за вођење платформе за е-управа на интернету, будући да Канцеларија за информатичку технологију и е-управа није одговорила на наше захтеве.</p> <p>Једна од идеја за имплементацију споразума о радним дозволама је била да радници Албанци и Македонци могу да се пријаве као незапослени код Националне службе за запошљавање. Ипак, језичка баријера може да буде проблем, посебно за албанске раднике, јер саветници Националне службе за запошљавање можда не знају албански језик (и несигурно је да ли сви они говоре енглески језик довољно добро).</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					нацрту-текста протокола оба споразума, биће потребе од најмање два лица која би председавала радном групом. Будући да протоколи предвиђају да стране, у овом случају Северна Македонија, може да назначе онолико лица колико је потребно као членове Заједничких радних група, није јасно колико ће персонала бити потребно да би се ангажовало то особље, с циљем да се испуне обавезе из области сарадње у оквиру споразум(а) и протокола.	
(Д) Опрема (канцеларијски простор, информатичка и комуникацијска технологија, софтвер, опрема за интероперабилност, размена података, столова, возила, итд.)	Да се дизајнира и спроведе нова платформа за регистрацију података и генерирање Идентификационог броја за Отворени Балкан (интегрисана на порталу e-Albania). Побољшање међусобне повезаности са спразумним странама за размену информација.	Зависно од тога које институције би биле надлежне, био би потребан додатни канцеларијски простор, информатичка технологија	Успостављање механизма размене података, укључујући и развој протокола и систем за олакшавање неометаног прослеђивања информација.		Сагласно интервјуима, нема потребе за додатном опремом. Треба да се интегрише софтверски информациони систем Министарства унутрашњих послова са оним Министарства информатичког друштва и медија. Будући да ће преузети највећи обим послова	Сагласно информацијама добијеним преко интервјуа са Националном службом за запошљавање, они не предвиђају никакве недостатке са њихове стране у односу на опрему за спровођење иницијативе Отворени Балкан, будући да ће Министарство унутрашњих послова бити задужено за

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
					<p>око издавања „приступа тржишту рада“.</p> <p>Министарство унутрашњих послова може имати потребу за новим компјутерима са интернет везом и привилегије за управљање системом за подручне оперативне јединице.</p>	<p>одобравање сертификата за идентификациони број за Отворени Балкан (у пракси они ће вршити највећи део послова).</p> <p>Нема одговора из Канцеларије за информатичку технологију и е-управа, који су контактирани за интервју.</p> <p>Ипак, сагласно информацијама добијеним од кључних стручних саговорника ван Министарства унутрашњих послова, ова институција ће требати да надгради своју опрему, на пример да развије софтвер за брзу и лаку комуникацију и прослеђивање података са другим кључним институцијама (Национална служба за запошљавање, Канцеларија за информатичку технологију и е-управа).</p> <p>Што се тиче платформе за е-управа, она је развијена и одржавана од Канцеларије за</p>

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
						информатичку технологију и е-управа која ради у оквиру Министарства информисања и телекомуникација. Ипак, нисмо могли да добијемо никакве информације од њих.
(Ђ) Друго. Други додатни ресурси који нису споменути горе <u>НАПОМЕНА: ОВА КАТЕГОРИЈА НИЈЕ ДЕО СИСТЕМА ОЦЕЊИВАЊА ДОЛЕ!</u>	Нису доступне информације.	Нису доступне информације.	Нису доступне информације.	Стратешки приступ је главни недостатак – треба бити сигуран шта жели држава и шта јој је потребно у будућности и да се према стратешком приступу ангажује административни капацитет за постизање конкретних циљева. То укључује обуку за персонал и све друге укључене у процесима (као што су послодавац, потенцијални радници, итд.), приручници, упутства и слично.	Нису доступне информације.	Одређене институције, као што су Министарство унутрашњих послова, Министарство рада и Канцеларија за информатичку технологију и е-управа, били су прилично нејасни када је реч о обезбеђивању информација у вези са иницијативом Отворени Балкан.